

MULT ÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ IRODALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XXIX. ÉVFOLYAM, 1939 FEBRUÁR

PATAI JÓZSEF: LONDONI JEGYZETEK

I.

London szíve.

Ha az ember megáll egy percre az Oxford-street valamelyik sarkán és elhullámszik előtte az emeletes autóbuszok félelmetes sodra, mely úgy megtölti az egész utat, mintha valami vízözön volna, melynek tornyosuló árja már az óriási paloták és üzletházak második emeletéig ér — vagy ha lent a földalatti világforgalomban egymás alatt futó végtelen vonatok zakatolása közben megáll az „örökké mozgó” lépcsőn, melyen fel-le hullámszik egymással szemközt fajok, színek, korok tömegei —, önkéntelenül felvillan a gondolat: mintha itt motorizált milliók mereven, gépszerűen, érzéstelenül folytatnák mozgásukat egy cél felé, melyet senki sem ismer. Van-e ennek a sokmillió városnak szíve? Vagy talán a „*Bank of England*” az, mely mindennek középpontja és messze világokat irányít? Így becézik röviden: *Bank*. Egytagú szó, akárcsak ez: *Szív*.

De ha ezt az ember-rengeteget elemeire, egyéneire bontva közelítjük meg, csakhamar érezzük mindenütt a lüktető melegséget, az átfogó érdeklődést minden humanum iránt. És ha Juda Halévi azt mondja, hogy „*Izrael népe az emberiség szíve*”, mértékül szolgálhat London megítélésének az a magavi-selet, melyet most a zsidó ügyben tanusít.

Nem Palesztináról és nem a politikusokról van szó, hanem az angol népről, ahogy a német zsidó tragédiára reagál. Egyik nagy napilapban felhívás jelenik meg előkelő keresztények aláírásával, hogy a zsidó menekültek ügye tulajdonképpen nem zsidó ügy, mert hiszen „árják” tették őket hontalanná. tehát elsősorban árják kötelessége a segítség, a jóvátétel. És „*Baldwin-alap*” alakul, mely néhány nap alatt összegyűjt erre a célra több mint félmillió fontot. Plakátok jelennek meg az utcán, hogy a jövő hét első napján minden előadás jövedelmének tíz százaléka a menekültek javára szól és egyetlen napnak ez az önkéntes vigalmi adója, *több mint százezer fontot* jelent. Kétezeröttszáz keresztény család jelentkezik egy-egy menekült zsidó gyermek befogadására és az akciót támogató angol lelkészek kijelentik, hogy a „refugee” nem lehet „missziós anyag”, amelyből va-

lamelyik egyház lelkeket akarna profitálni, hanem erkölcsi kötelessége a befogadó szülőnek, hogy a gyermeket a zsidó vallás szellemében nevelje, hogy a kicsiny üldözött, aki oly korán ismerte meg népének szenvedéseit, majd ha felnőtt, a zsidóság erősségévé váljék.

Mennyi igaz nemesség, milyen mélységűs humanitás rejlik ebben a fenkölt felfogásban, melyet csak a szív diktálhat.

II.

A Chief Rabbinal.

A brit birodalom magyarországi származású Chief Rabbija, dr. H. J. Hertz, mint feddő és tanító-mester nincs meglegedve az angol zsidóság lelki habitusával. Sokat, nagyon sokat tesznek a jótékonyság terén, áldozatkészséggel segítenek hajbajutott testvéreiken, a „*Council for german Jewry*” fontok száz-ezreit gyűjti a menekült német zsidók támogatására, de több érdeklődést kellene tanusítani a zsidó szellem kincsei iránt, odaadóbban ápolni a zsidó kultúra értékeit, lelkesebben terjeszteni a zsidó irodalmat. Hiszen a könyv népe vagyunk.

— Talán angol hatás ez — vetem közbe —, az angol nevelésé, mely a sportot tette középpontjává.

— Nem — feleli a Chief Rabbi —, az angol nép ideálja *Shakespeare* és *Byron* is. A zsidóknak pedig épúgy kellene ismerniök *Gabirol*t és *Juda Halévi*t.

És a Chief Rabbi a vitrinhez megy, kivesz egy finom bőrkötésű kódexet és mosolyogva mondja:

— Nem akarom, hogy házamban megszegje a tízparancsolat legnehezebbikét: „*Ne kívánd meg azt, ami felebarátodé.*” Mégis megmutatom ezt a kéziratos könyvet, gyűjteményem gyöngyét, *Juda Halévi* versei *Sámuel Dávid Luzzatto kezeírásában*, ahogyan átírta, kommentálta és sajtó alá rendezte az ő rajongó szeretetével.

Aztán újra visszatért az angol zsidóság belső strukturájára:

— Azért, hála Istennek, „nem özvegy Izrael” itt Angolföldön. Három londoni zsidó, Sief, Marx, Sacher épp most alapított új tanszéket az oxfordi egyetemen a biblia utáni héber irodalom tanítására és kutatására. Az új katedrát dr. Cecil Roth kapta. Nagy-

Wilhelm Lujza: Fiatl anya

Wilhelm Lujza: Férfi arckép

A kvuca muzsikusa

jelentőségű dolog ez napjainkban. Ez az új-héber irodalom a mai palesztinai szellemi életbe torkol bele. És természetes, hogy az új Palesztina, melynek Anglia a mandatáriusa, érezteti hatását az angol zsidó élet sok területén.

— A legnagyobb teret foglalja le most a német és osztrák zsidó menekültek ügye. A „*Chief Rabbi's Religious Emergency fund for german and Austrian Jewry*“ megtesz mindent, amit lehetséges, de a követelmények egyre növekednek. Sikerült 170 rabbi számára permitet szerezni Angliába való beutazásra. Most jönnek családotul ide és kérdik: Mi lesz tovább?

Az angol zsidóság megteszi a magáét. Mint hivatalos szerve, a „Board of Deputies“ állást foglalt a palesztinai bevándorlás kiszélesítése mellett, a „Jewish Defense Committee“ új tagjai lettek *Lord Rothschild* és professzor *Brodetzky*, a cionista vezérférfin. Az angol zsidóság konstruktív és harmonikus munkára törekszik ezekben a nehéz történelmi napokban.

A Chief Rabbi magyar származására terelődik a beszélgetés. Apjára, Smarjáhu Hertzre, aki héber verseskönyvet írt *Zemplén Buttkán*:

— Különös útjai vannak a Gondviselésnek! Ha boldogult apám akkor nem vándorol ki, talán ott élnék ma abban a kis zemplénmegyei faluban. *Kielbe* hívták őt akkor, mint híres hebraistát, rabbinak és ha elfogadta volna a meghívást, talán én is ma menekült német rabbiként holyonganék. Apám Amerikát választotta, így kerültem gyermekkoromban angol nyelvterületre és Dél-Afrikán át Londonba.

III.

„Jouth Aliyah“

Amíg Németországban volt a központja, ez volt a teljes címe: *Arbeitsgemeinschaft für Kinder-*

und Jugend-Alijah, Berlin-Charlottenburg, Kant-Strasse 158. Változott a helyzet és változott a hely és cím. Most Londonban székel a *Southamptonplace* egyik épületében. De a probléma ugyanaz: minél több ifjúságot és gyermeket kimenteni Németországból Palesztinába. És ugyanaz a vezető is:: a Berlinből idekerült *Éva Stern-Michaelis* asszony, aki készséggel szolgál magyarázatokkal.

— A „Jugend-Alijah“ sokezer fiú és leány számára az egyedüli út a zsidó hazába való visszatérésre. Egyszersmind visszatérése ez a városi ifjúságnak a természethez, a mezei munkához. Palesztinába kerülve, két esztendőt töltenek telepeken, otthonokban, ipari és mezőgazdasági iskolákban, azután gyökeret vernek az országban mint parasztok, iparosok stb.

— Öt éve lesz most, hogy a Jugend-Alijah működik. Sokezer zsidó ifjúnak és leánynak adta meg az új élet lehetőségeit Palesztinában. És még óriási feladatokat kell megoldani a jövőben. Az egész akciót a *Jewish Agency* ifjúsági osztálya irányítja Jeruzsálemből. Ennek vezetője pedig *Henriette Szold*, ez a csodálatos asszony, aki hetvenöt évével oly fáradhatatlan, friss és agilis és egyre újabb koncepciókkal lepi meg munkatársait.

— Úgy tudom, magyarországi származású ő is, mint sokan a Palesztina-építés pionirjai közül.

Éva Stern-Michaelis asszony megmutatja a „Jugend-Alijah“ legújabb fényképfelvételeit. A különböző csoportokat, a szigorúan konzervatív vallásosokat és a szabadabb felfogásban nevelteket, aszerint, hogy milyen a szülők beállítottsága a kérdéshez. Magyar fogalmak szerint: „orthodox“-e vagy „neolog“. A palesztinai levegő majd később homogén egységbe olvasztja őket. Amint hogy együtt fognak szántani és vetni, aratni, kertészkedni és méhészkedni és egymásmellett fogják megülni a telivérlovakat, hogy őrséget álljanak Judea és Galilea mezőin.

— Ki lehet-e hővíteni a Jugend-Alijah tevékenységét más országok ifjúságára is? — kérdem.

— Erről csak Jeruzsálemben dönthetnének, a Jewish Agencyben. Egyelőre csak a német zsidókérdés foglalja le az egész akciót. Erre is kevés a hely és kevés az anyagi eszköz. De ha a magyar zsidóságra gondolunk, úgy véljük, hogy van még benne elegendő erő arra, hogy ezt a problémát a maga keretében megoldja. A magyar zsidóság jómódú rétege kell hogy gondoskodjék majd szegénysorsú fiataljairól, hogy lehessen új telepeket teremteni és új lehetőségeket megnyitni Palesztinában.

Általában az az elv minden segítő organizációnál, hogy *elsősorban az illető ország zsidóságának áldozatkészségét igyekezzék a maximumig fokozni.* Ezt hangoztatják a *Joint*, a *Hycem*, az *ICA* vezetői is Londonban úgy mint Párizsban. Ha a magyar zsidóság segítséget vár külföldi testvéreitől, *kell hogy előbb megfeszítse minden erejét, hogy segítsen önmagán. Véget kell vetni a kicsinyes egypengős alamizsna-rendszernek és meg kell indítani a nagyszabású szociális akciót, mely alapja lesz majd a jövőendő együttműködésnek az egyetemes zsidóság szervezeteivel.*

PAP KÁROLY: A RABBI ÉS A SUSZTER

Alet városkában élt egy rabbi, aki valóban megérdemelte a jó lelkipásztor nevet.

Sok mindenfélét mesélhetnék róla, de most hamarjában csak azt akarom elmondani, hogy s mint volt dolga Beer-rel, a suszterrel.

Ez a Beer szeretett inni; ő volt az egyetlen iszákos az egész aleti hitközségben. S erre nagyon büszke volt:

— Józan népség, — mondogatta, — piha, nincs bennük semmiféle szenvedély. Még a bortól is irtóznak. Én vagyok az egyetlen rendes ember köztük! S verte a mellét, csak úgy döngött. Az embereknek persze nem tetszett ez a beszéd. Mindenki Beert figyelte. Most itt volt, most ott. Ma éppen a kocsmában látták, holnap abban. Most is látták tántorogni, most ott és ezt meg ezt mondta.

Egymásután mentek hozzá az emberek:

— Örülj, — mondták neki, — ha neked úgy ízlik a bor, de ne dicsekedj és ne szidd azokat, akik nem szeretik úgy a bort, mint te. Mert elvégre belőlünk élsz.

Beer gúnyosan nevetett:

— Persze, — mondta — irigylitek tőlem, hogy jókedvem van mindig a bortól, s nem tudtok egyebet, hát ezzel jöttök, hogy csak hallgass, mert belőlünk élsz. Persze szeretnétek, ha ez az egy rendes ember, aki köztetek van, éhenhalna.

És Beer aztán még többet ivott, egyre többször látták tökrészezen, végül már a templomban is, s akkor már olyan cipőket csinált, hogy az egyiknek a sarka jobbra ferdült, a másik balra, s aki belelépett, az tántorgott, mintha ő is Beer-rel együtt ivott volna.

Ezzel aztán vége is volt a becsületének.

Többé senki sem akart neki munkát adni.

Nosza, megijedt, s ment panaszkodni a rabbihoz.

— Látod, — mondta neki a rabbi — inkább éhezted a családot, semhogy abbahagynád az ivást.

Szegény Beer nyögött:

— Abbahagynám én Rabbi, szívesen, de nem bírom.

S elmondta szomorúan, hogy régebben csak néhány decit ivott, de most már két-három liter is kell neki naponta.

— Küzdj magaddal — mondta neki a rabbi.

És Beer elment. — De a küzdelem ugyancsak rosszul sikerült. Beer csak tökrészezen került ki belőle. S egész lerongyolódott, mikor újra megjelent a rabbinál:

— Látod, Rabbi, — mondta, — eleintén jókedvemben ittam, most meg már bánatomban. Hiába itt minden küzdelem. El fogok pusztulni. Egy rendes, jókedvű ember volt itt, az is elpusztul.

A rabbi hallgatta:

— Akkor hát ne küzdj, inkább állapodj meg magaddal, minden héten egy napban; akkor igyál, de azután a többi hat napon át ne nyulj a flaskóhoz és dolgozz becsületesen. S azon a napon, amikor iszol, maradj szépen otthon, nehogy meglássanak az emberek, megbotránkozzanak rajtad. Most pedig menj, én pedig majd beszélek az érdekedben.

A rabbi még aznap megtette, amit ígért és a suszter megint kapott munkát.

De ez sem használt.

Mert Beer azon a bizonyos napon, amikor otthon maradt és csendesesen leitta magát, utána összeveszett a feleségével, meg akarta verni, mire az asszony kiszaladt az utcára, a suszter utána s kész volt megint a botrány. S tete-

Országépítő

jébe, mikor az emberek megint nem adtak neki munkát, még a rabbit is beárulta.

— A rabbi — mondta — megengedte, hogy egyszer egy héten nyugodtan leihatam magam.

Csak ez kellett a jóembereknek.

Szaladtak a rabbihoz:

— De rabbi, az égre, még te biztattad ivásra, azt a susztert, azt a fajtalant, nem közénk való szégyentelen bitangot!?

A rabbi előre tudta, hogy ez lesz a dolog vége. Magában ravaszul mosolygott, de kívül úgy mutatta magát, mint aki nagyon restelli a dolgot.

— Szégyenlem — mondta, — de nem tudtam jobbat tanácsolni neki, de a ti segítségetekkel bizonyára kitalálunk valami okosabbat is.

Ez már tetszett a derék embereknek.

Valamennyien tudták, hogy az Ég jóval több ész és szívet adott a rabbinak, mint bármelyiküknek s hízelgett nekik, hogy most mégis az ő tanácsukra szorul.

Támadt is mindjárt nagy torokköszörülés, fontoskodó köhécselés és jóindulatú bólintgatás.

Most már mindnyájan valamivel jobb indulattal gondoltak a suszterre.

A rabbi csak ezt akarta:

— Nos, — mondta, — rajta, adjuk össze a tudományukat.

A jóemberek összedugták a fejüket.

Azok, akik maguk is sok verést kaptak az élettől, azt kívánták, hogy szigorúan kell elbánni a suszterrel. Ki kell átkozni. Meg kell vesszőzni a templom udvarán. Ezek voltak többségben.

— Mindenesetre — mondta a rabbi, — ezt is meg fogjuk gondolni. Csak attól tartok, hogy a tengerbe hordjuk a vizet. Akit az Ég amúgy is ennyire megvert, arra még mi is sózzunk néhányat, ha pedig kiátkozzuk, akkor elmegy s ahová jut, ott még többet fog inni.

A rabbi itt megint sóhajtott:

— Nehéz dolog, kétségkívül nehéz.

Más része úgy gondolkozott, hogy legjobb lesz, ha felügyelet alá helyezik a susztert.

— Ez is meggondolandó, — szólt a rabbi, — mert képzeljétek, hogyha a feleségét, akit különben szeret, két liter után megverte, mit fog cselekedni azzal, akit nem is szeret? Azzal már az első liternél össze fog veszni. Végül is attól félek, hogy a felügyelőjével agyon fogják ütni egymást.

A rabbi itt megint sóhajtott:

— Egyre nehezebb lesz a dolog.

Végül azok maradtak, akik mindég minden felelősséget az Istenre szoktak áthárítani.

— Imádkozzunk érte a nagy ünnepen, — mondták s a jó Isten talán segít rajta.

— Vigyázzunk, — mondta a rabbi — és ne vétkezzünk. Az Ég már megtett Beerért, amit csak megtehetett. Még pedig mingyárt akkor, amikor megteremtette őt, ... ide közénk. A többi nekünk kell megtennünk.

S körülnézett gondgyötörtén.

— Csak az a kérdés, hogy mit?

S megint sóhajtott:

— Törjük a fejünket emberek, törjük ...

Ő már rég tudta, hogy mit akar. De azért úgy tett,

Wilhelm Lujza: Zsidó lány

mintha még jobban törné a fejét. S az emberek is ugyan-csak gondolkodtak.

De hiába. A szent könyvek se segítettek. Az órák multak és senkise tudott olyat, amit a rabbi mingyárt meg ne cáfolt volna s ami sikerrel biztatott volna.

Végül az emberek kifáradtak és persze a rabbi is velük együtt.

Akkor a rabbi így szólt:

— Sajnos, he kell látnunk, hogy nincs elég eszünk mindnyájunknak sem ahhoz, hogy ezt a dolgot rendbe-hozzuk. Ezért hát nem marad más hátra, hagyjuk meg a Beert olyannak, amilyen. Ha iszik, igyék. Ha nem iszik, ne igyék. És ha mégolyan részeg, vegyük olybá, mintha éppen olyan józan volna, mint mi.

Valóban ez volt a legegyszerűbb. S az emberek meg is ígérték egymásnak és a rabbinak, hogy így tesznek.

Miután az emberek elmentek, a rabbi előhívatta Beert:

— Fiam, — mondta neki, — ez emberek most már belátják, hogy kell köztük egy részegnek is lenni. Többé nem lesz semmi baj. Ihatsz egész nyugodtan. Még dolgoznod sem kell. S hogy azért ne szenvedj szükséget sem, az emberek összeadtak számodra egy összeget, itt lesz nálam. S ha inni akarsz, csak gyere és kapsz pénzt.

Beer hebegett, leesett az álla, úgy csodálkozott.

A rabbi belenyúlt a zsebébe és — persze a sajátjából — mingyárt adott neki néhány literre valót.

Beer csak vigyorgott hülyén. A rabbi pedig küldte:

— Menj csak fiam, békével és igyál, ha úgy ízlik.

Beer ment és mingyárt másnap péntek este lévén, kipróbálta az ügyet.

A csendes ima közben nagy sunyin előhúzta a flaskót s mire az ima végére ért, már dülöngött s verte a mellét szokása szerint:

— Egy rendes ember van köztetek és azt is irigylitek. De most már senkise irigyelte.

Egy rossz szó, egy szidalom, egy megbotrányozás sem esett.

Az emberek tovább imádkoztak, Beer pedig tovább ivott.

S estére dühében, hogy senkise vette észre az egyetlen „rendes embert“, hazament és megverte a feleségét.

Az lefutott az utcára jajveszékelve, a suszter utána. De az utca néptelen volt. Senkise csődült össze.

— O a hitangok! — ordította Beer, — egyetlenegy rendes ember van köztük és most már ezzel sem törődnek! Mintha nem is élnek! — ordította, — hé! — és végigtántorgott a házak közt, — vagy ezek nem élnek? Hé! hé!

Az emberek még az ablakhoz se jöttek.

És Beer ott roskadt össze az utcán. Ott ébredt fel hajnalban.

S ahogy felnézett, éppen akkor ment a rabbi a hajnali istentiszteletre. Beer odalépett hozzá:

— Rabbi, adj pénzt, inni akarok tovább.

A rabbi szó nélkül a zsebébe nyúlt. Még több pénzt adott neki, mint tegnap.

Egy hét se mult el s Beernek egyre kevésbé ízlett a bor.

— Piha, — mondta, — már rendes bor sincs itt. Ebben a fészekben.

S még egy hét. S többé nem ivott.

Egész nap ült a műhelyében, haragudott az emberekre s három helyett dolgozott ...

GERŐ ÖDÖN: WILHELM LUJZA KÉPEI

Vagy nyolcat láttam, arcképeket, tanulmányfejeket, Ateliertanulmányok, noha bizonyosra veszem, hogy Wilhelm Lujzának nincs is műterme. Hogy szobájukban fest vagy az arcképmodellje lakásán. Wilhelm Lujza szegény, fiatal festőnő, egy szombathelyi öreg vagyontalan hitsorsos lánya. Ime a személyi adatai. Legfontosabb személyi adata az, hogy tehetséges, még pedig erősen talentumos. Azok közül a tehetségek közül való, akik leküzdi az akadályait. Talán le fogja küzdeni az érvényesülés akadályait is. A tehetség veleszületett sajátság, de begyakorlásra szorul, tanulásra, a veleszületett képesség fejlesztésére. Wilhelm Lujza sokat tud, de még sokat fog tanulni. Mert a tehetség nem csak mesterségbeli ügyességben nyilvánul, hanem a lelkességben is. Ez pedig a fantázia, a megérzés, a pátoz, az áhitat szintézise. És ennek a szintézisnek ugyancsak a tanulás, a mesterségbeli lehetőségekbe és szükségességekbe való elmélyülés az útja.

Wilhelm Lujzáról úgy látom, hogy ezen az úton jár. Tud is, tanul is, módot kell adni neki, hogy még többet tudjon, hogy tehetségéhez méltón fejlődjön. Jobbára autodidakta, többet merített a maga művészi diszpozíciójából, mint tanítója, Jaksa István, egy szombathelyi festő oktatásaiból. Okult rajtuk, de megadatott neki, hogy alkotó eredetiségét érvényesítse. Az ilyen eredetiség megóvjá a művészt attól, hogy egyoldalú maradjon. Arra ösztönzi, hogy minél többet meglásson, hogy mindent meglásson, ami a szeme ügyébe kerül. Meglássá a dolgokat, beléjük lásson és észrevegye a természettel vonatkozásukat. Abból a néhány képből, amelyet Wilhelm Lujzától láttam, azt vettem ki, hogy megadatott neki a látásnak és meglátásnak tehetsége. Meglátja embereit, formáikat, festőiségüket és kifejezésüket.

Az emberi arc kifejezése nem csak physiognomiai jelenség, hanem festői is. Az affektusok festői motívumok. Az arcizmok játéka, az idegreflexek festői érdekességek is. Ezért nemcsak lélekhuvárok a nagy arcképfestők, hanem egy különös festőiség megszólaltatói. Az arcképfestés jellemábrázolás, az igazi arcképfestő a szellemi diszpozíciókat szólaltatja meg arcképein, de mindig mint festői jelenségeket. Wilhelm Lujza abban a néhány képében, amelyet láttam, kifejezésmozdulatokat rögzít meg, érzéseket jelenít meg, uralkodik az emberi arcon. És tudja, hogy festői követelményeknek felel meg emberábrázolásában s hogy azok az affektusok a festette arcokon szépség-motívumok.

A zsidó szem szomorúsága ilyen szépségmotívum. Kaufmann Izidor lengyel zsidóinak szomorú tekintete legszebb festőiség. És Wilhelm Lujza alakjai is így néznek világgá. Kinéznek a képből és mélyen, mélységesen belebámulnak a világba, az életbe. A kis sapkás fiú képe ilyen sajátságos világmeglátás. Van egy női arcképe, szép fiatal nőé, a száját valamelyest nyitva tartja, talán sóhajtott, talán beszélt, de a festőnő az arckifejezést a maga pillanat-szerűségével kapta le. Nagy festői készség van a pillanat megkapásában, mert a mozgáson való uralmat bizonyítja. Az élet, a természet, az ember, az indulat csupa mozgás, az az igazi festő, aki az ő mozgalmasságukat megragadja.

Úgy látszik, hogy Wilhelm Lujza rátermett erre a képességre.

Csak arcképeket, fejeket láttam tőle, egész figurákat, csoportokat nem. És tájképeket sem. Nincs nagyszerűbb mozgalmasság-ábrázolás, mint a nyugodt, csendes természeté, a tájképé. Kell, hogy az igazán nagytehetségű, fiatal művésznő kiszabaduljon az egyoldalúságból. Meg van ugyan írva, hogy a talentum egyoldalú, de a tanítás így szól tovább: a zseninek pedig sokoldalú eredetisége van. Minden igazi tehetség mint zsenialitás akar érvényesülni.

Volna egy szavam a szombathelyi zsidósághoz. A régi művészeti író, sok tehetségnek úttörője, jogot formál magának ehhez a kérelemhez. Mindegy, hogy ortodox-e, neológ zsidó-e a fiatal művésznő családja, a zsidókról való gondolkodásnak most egyforma mind a kettő, tegyék lehetővé a szombathelyiek, hogy Wilhelm Lujza néhány hónapot, csak néhány hónapot Budapesten töltsön s itt valamely kiváló festőtől útmutatásokat kapjon. Eddig is jó úton járt, de sok a jobb út, amelyen előbbre lehet jutni a tehetség kegyelméből.

Wilhelm Lujza: Sóhaj

SCHWARCZ S.:

H. PATAI ÉVA REGÉNYE: BIFROA PÖRAOTH

A telavivi „Jawneh“ kiadásában jelent meg H. Patai Éva regénye. „A zavargások idején...“. A nagy, véres arab felkelésnek forró atmoszféráját kelti életre ez a könyv, 1936 nyarát s ezzel párhuzamosan a palesztinai zsidó és arab asszony problémáját tárja fel, vagy mondhatnánk úgy is, hogy az asszonyiség problémáját általában.

H. Patai Éva először lép most könyvével a héber olvasóközönség elé. Műve csupa líra, lágyság, finomság, az alkotó kéz biztonsága érződik mindenütt. A regény kezdetén feltűnnek a közelgő véres napok előhírnökei, nem harsogó szinekkel, mert a szerző, mint minden igazi művész, csak halk jelzésekre szorítkozik, egy-két vonással teremti meg a kép teljességét. A természet is befolyásolja az embert s megjósolja a maga módján az eseményeket: „Valami furcsa szag árad a levegőben. Erős, pusztító szél támad, elkomorul a táj. Elsülyed a hegykoszorú Jerichó körül. Futva közelednek a fekete fellegek, szoros abróncsba csukódnak az oázis fölött. A vihar!“

A vihar... ott bujkál az emberek szavaiban is.

„Ezt az egész földet elfoglalják a zsidók — mondja az arab sejk Albahari — körülfogják az oázist, mint Jozsua idejében... amikor jöttek trombitákkal és kürtökkel, hatalmas lármával... így cselekednek ma is!“

A bazárban gyanutlanul meséli a kiszolgálófiú:

„A bátyám... felment a hegyek közé. Ott gyakorlatoznak. Pénteken kabátja alá dugta a revolverét és elindult. Ha megnövök, megyek én is!“

Az arab postamesternek gyanus, hogy a Jerichóban dolgozó zsidók annyi levelet írnak: „El sem tudom kép-

Wilhelm Lujza: Tanulmányfej

Keleti zsidó nő

zelni mit írnak annyit... titok, persze, hogy csupa titok!“

Forr a levegő. Gyűlölet, gyanakvás izzik benne. Az egyszerű fellach asszony, Jaumneh álma babonás előjelektől terhes: „Vér folyt, tűzben lobogtak a házak...“ S az éjszakai álm azoknak a beszélgetéseknek a gyümölcse, melyeket Jaumneh nappal a falubeli araboktól hall.

S amikor kitör a véres kráter, a palesztinai zsidóság őrzőinek első gondja azoknak a megmentése, akik arab területeken dolgoznak. A védtelen zsidó munkásokat kell kihozni Jerichóból. A biztos prédának látszó maroknyi munkás megmenekül s a jerichói arabok sátáni dühükben lemészárolják az őrhelyén kitartó hű kutyát... De nemcsak a zavargások levegőjét kapjuk, hanem az egyén sorsát, magatartását ezekben a rettenetes időkben. Számtalan igen érdekes alak szerepel: Baruch, az asztalos, a zsidó önvédelmi szervezet főparancsnoka, Stahl, a jerichói építkezések vezetője, aki megrázó magától érthetődőséggel hagyja el fiatal feleségét, hogy beálljon az önvédelem köz-katonáinak sorába, Lazarus, az orvostudós, akiről még családja sem tudja, micsoda fontos és veszélyes szolgálatot teljesít — Jicchak, aki tizennyolc évének minden vágyával és lendületével kikönyörgi magának az egyik legexponáltabb őrhelyet a zsidó önvédelem főparancsnokától és elesik

az első nagyobb összecsapásban az arabokkal. Ahogy az egész zsidóság hősie, rettenthetetlen magatartását festi a szerző, az lélekemelő. Asszonyok és férfiak életében minden, minden elvesztette jelentőségét, egyetlen hatalmas erő hatja át és mozgatja az embereket: megvédeni a földet! „A legjobbak közülünk — éppen azok esnek el... akik nem ismerik a félelmet...” Pusztítás, vérengzés mindenütt, minden élőlény gyilkosai ezek a „felkelők”, fákat, növényeket rombolnak, mindent, amit zsidó kéz teremtett... S amikor elcsendesedik a vihar s a jerichói sejk békeünnepre hívja meg zsidó barátait, az egyik arab asszony kést hajít dr. Lazarusnak, az arab—zsidó béke és az emberi megértés fanatikusának hátába — bosszúból, mert az orvos, akit csodatevőnek hitt, nem tudta megmenteni gyermekét.

Tragikomikus események és alakok is szerepelnek: a német zsidó leány, aki szeretője az arab főúrnak, anélkül, hogy sejtene barátja vezetőszerpét az arab lázadásban. S mikor a bey ráun, a lány hiába kopogtat a zsidó ajtókon, az ország kiveti őt magából.

Asszonyok színes sorát vonultatja fel H. Patai Éva könyvében. Dolla, Stahl felesége, szereti férjét, de közös életüket mégis üresnek és céltalannak látja, mert nincs gyermekük. „Ha egy egészséges emberpárnak nincs gyermeke, Isten ujja mutatja, hogy nem egymásnak teremtdtek... hűn az ilyen házasság!” — mondja orvosának. Egész lényét az anyaság utáni vágy töli be, s mikor végre eljön a gyermek, meghozza számára a beteljesülést. Margot, Lazarus doktor felesége, férjét állítja élete középontjába, de a férfi elmerül, begubózik tanulmányaiba, mellette asszony soha tökéletesen holdog nem lehet... A harmadik női főalak, a német leány, mindent magához akar ragadni, ami szép, izgató, exotikus és tiltott dolog útjába akad. Sorsa megaláztatások sorozata. Fatmeh, az arab fellach asszony, akinek férje zsidóbarát és nem akar a felkelőkhöz csatlakozni, egyesíti magában fájának minden nemes és veszedelmesen szenvedélyes tulajdonságát. Jichhak anyja megőrül, amikor fia holttestét hazahozzák. Baruch felesége férjét okolja ikreik haláláért, s meggyűlöli, kínozza, gyötri az erős férfiút, hiába csügg ez alázatos szerelemmel a beteges kicsi asszonyon... Patai Éva könyve mély betekintést ad a palesztinai zsidóság és arabság életébe, harcos és békés időkben. Csupa forró feszültség szól belőle, magával ragadja az embert az események hatalmas lendülete, s csodálatosan szép a

Munkaszünet

befejezés; a béke és a reménység levegőjét sugározza, amikor Dolla túlradó boldogságában magához öleli csecsemőjét és úgy érezzük, mintha szájából magának az írónőnek kettős hitvallomását hallanánk: anyaság és hazaszeretet!

A „Haboker“ 1938 február hó 25-iki számában.

SZOMBATHELYI ERVIN: SIRÁMOK

Wilhelm Lujzának, ki mint vallásos zsidőleány a halál-kivánásban nem, de mint művész, a tehetség fájdalmas sorában együtt érez majd velem.

*Könyörtelen parancsra
a gög minden ruháját levetköztem
s megfürödtem az alázat vizében.
Nem használt!*

*A szenvedéstől tisztább nem lettem,
s a kín tüze is csak sebessé égetett.*

*Vigaszos szavak moslékjával traktálna
a barát — de űnja keservemet, hangomat.
Nők? kényes tündérek!
szirom-lelküket féltik
nyers fájdalmaim nehéz párától.
Kinek panaszoljam el hát?!:
az öröm illatos lankái felől áramló szellő
sohasem derítette borús homlokomat,
a boldogság zöldtollú madara
magasan szállt el fölöttem.*

*S mit érsz te ó tehetség,
a világmindenség szíven áthömpölygő
életet zsendítő szent folyam,
ha első mozdulásod csermelyes szakában
haragos hegyek goromba sziklái
torlaszolják el útadat?!*

*Neuraszténia féreggé lapító átka,
örökös fáradtság!
Kitépted karomból a munka lendületét.
Ó munka, gyötrelmek zsongító mákonya!
nélküled én csak megfagyott keserűség,
vergődő béna, nyomorult roncs vagyok.*

*Sőhajos éjtszakák messiása, a hajnal,
letörli immár aszkéta-halvány arcomról
a beletörődés sápadt színeit.
Siker, símamosolyú selyemfű,
jenekedet fordítod felém?
Meddig öltöztetted még bíborba az ármányt
és avatod szentté a szentségtelent?!
A megtérés kámzsájában
mikor jössz már el vezekelni hozzánk,
bitangmód kitúrt bús lelkekhez?!...*

*Be jó volna rákapaszkodni a halál szekerére!
De nem lehet. Kemény lánc nyűgöz sorsomhoz. —
Ó ha most — ablakomból kihajolva
a sunyi reggel kenetdús szelébe —
nyakamra zuhanna a nehéz redőny
s bűn nélkül vége volna az egésznek!...*

H. PATAI ÉVA: MENEKÜLÉS JERICHÓBÓL

Telavivban e napokban jelent meg H. Patai Éva héber regényének második kiadása. Ez a fejezet a legutóbbi zavargások kitöréséről szól és megismerteti a regény egyik főalakjával, Baruch asztalossal, aki a zsidó önvédelem vezetője.

Nebi Musa minden várakozás ellenére nyugodtan telt el. De a nyugalom, a csend nyomasztó volt. erőltetett, természetellenes. Jericho aránylag hangosan, vidáman ünnepelt, de békességesen. Mikor az ünnep elmúlt, Dolla fellélekzett.

— Most minden jóra fordul — mondta Herbertnek, — meglátod.

A férfi vállát vonta, továbbra is komoly, zárkózott maradt. Dolla hosszankodott:

— Mindenki azt mondja, nem lesznek zavargások, mert az angolok nem akarják... mindenki ezt mondja! Csak te nehezítet a szívemet.

Herbert elsötétedő tekintettel nézett az asszonyra.

Néhány nap telt el.

Aztán egészen váratlanul Baruch, az asztalos a telefonhoz hívatta Stahl Herbert építőmestert. A kis arab postásfiú szaladt érte. Herbert kifelé érkezett a telefonhoz és úgy szorította a fülére a kagylót, hogy szinte fájt. Baruch rendelkezett:

— Értesíteni a zsidókat Jerichóban! Rögtön hagyják el a falut! Ön jelentkezzen nálam Jeruzsálemben... Sietni! Sietni! Jaffában hat zsidót megöltek!

Herbert nem akart feltűnést kelteni. Röviden megmondta Dollának, csomagolja a legszükségesebbet. Egy félóra múlva érte jön. Dolla sápadt lett, szinte megkövült. Aztán hólított. Nem kérdezett semmit. hisz tudta... zavargások!!

Herbert autója végigszágulzott az utcákon. A zsidó családoknál megállt. Szerencsére otthon voltak, ők is elsápadtak, egy percre kővé dermedtek. mint Dolla, aztán hólítottak, magukhoz vették

a passzust, pénzt, — csomagoltak. Herbert már indult is. Most még a három zsidó munkást kell értesíteni. A lakásuk ott volt egy maguképítette fabarakban, a munkahely mellett. Csak weekendre szoktak Jeruzsálembé utazni. Ma hétfő van. Mindháromnak itt kell lennie.

Herbert kocsija repült. Aztán hatalmas zökkenővel megállt a fabarak előtt. Az ajtó zárva volt. Rázta. kopogott, dobolt, kiabált. Semmi felelet. Széles ívben megkerülte a barakot. Hiába.

Vissza Dollához. Az asszony útrakészen várta. Sápadtan, de nyugodtan ült mellé a kocsiba. Áthajtottak Jericho utcáin, majd a Holt-tenger felé kanyarodtak. Hátha ott van a három fiú ebben az átkozott melegben? Talán ott fürödnek, lubickolnak, mit sem sejtve...

Herbert homlokán verejték gyöngyözött, mikor a koci befutott a Kallia-vendéglő udvarára. A nagy tágas helyiség üres volt, a tulajdonos biztosította, hogy ma még színét sem látta vendégnek. Sőt azok, akik voltak, is elmentek. Hírt kaptak, hogy zsidókat gyilkoltak Jaffában... Csak ő maradt és a személyzet... Ők nem félnek, ha a helyzet szorul, átmennek a Potasch-hoz, ott néhány száz zsidó munkás van, ott biztonságban lesznek.

Herbert már indított is. Vissza Jerichoba. A piacon megállt. A szokásos forgalom, de ujságot ma nem hozott a posta. így Herbert nem tudott meg részleteket. De hat zsidót leöltek Jaffában! Mint a gazdátlan kutyaikat... az arabok. És ő itt csupa arab között. Jerichóban, ebben a sivatagi faluban egyedül Dollával... kétségbeesetten nézett körül. Csak Dolla ne volna itt!

És a fiúk, a három fiú! Ujra vissza a fabarakhoz. Hiába. Az ajtó csukva, a ház üres. Herbert sietve néhány sort ír egy papírlapra és az ajtóhasadékon át csusztatja...

Ekkor Dolla halkán felkiált, meginog:

— A kutya! Oh Herbert, milyen rettenetes!

Alig néhány méternyire a baraktól, ott fekszik Rubi, a nagy házörző kutya, Dolla kedvence... A sietésben megfélekeztek róla. Szegény állat, a tagjai elnyulva, a torka átvágva... Biztosan őket kereste. Herbertet kereste a szokott helyen és ott találtak rá a gyilkosok. Dolla arcán végigperegnek a könnyek. Herbert a fogait csikorgatja. Oh a bestiák!

— Sietnünk kell Herbert — suttog az asszony, — hisz látod...

Herbert hólint. Aztán mégis habozva áll.

— A fiúk...

— Már régen elmenekültek. Azt hiszed, még maradtak, miután a szegény állatot látták... Sötétedni kezd Herbert... Már órák óta keressük őket, Jerichóban nem lehetnek, a Holt-tengernél sem... biztosan már régóta Jeruzsálemben vannak...

— És ha mégsem...

— Herbert, ne kínozz! Induljunk...!

„Új eget és új földet“

Dolla hangja rekedtté vált az izgalomtól. meg-ingott, majdnem összeesett. Herbert átölelte, magá-hoz szorította a könnyű alakot és kutatva nézett az asszony arcába:

— Esküdj meg Dolla, nem ellenkezel, ha vissza-jövök Jerichoba megkeresni a fiúkat... ha nincsenek Jeruzsálemben... Esküdj Dolla. Akkor indulhatunk.

— Esküszöm — halkan felzokogva térdel le az asszony a kutya holtteste mellé és hosszú fehér se-lyemsálját ráteríti a szegény állatra.

Aztán megindulnak Jeruzsálem felé.

— Ha útközben lőnek Dolla, lehajolsz, olyan mélyen, ahogy csak bírsz.

Jeruzsálemig nem esik több szó közöttük. Mire megérkeztek, este lett.

Herbert azonnal Baruchhoz hajtott.

*

Félhomályos szobában ülnek Baruchnál és teát isznak. Baruch, az asztalos fiatal ember, de a haja hó-fehér. Homlokán sebhely éktelenkedik, hosszú fehér oldaltincsek simulnak az arcához, fekete kaftánja toldott-foldott.

Herbert úgy ül előtte, mint egy iskolásfiú. Dolla a sarokba húzódik, a falhoz támasztja a fejét.

A szoba olyan, mint a legtöbb szoba a Mea-Schaarim-ban, keskeny, szűk ablakú. Baruch széles vállai majdnem faltól falhoz érnek.

— Már mondtam önnek — ismételi Herbert fáradtan, — már mondtam, hogy telefonizenete után rögtön keresni kezdtem a fiúkat. Egészen alko-nyatig kerestem őket, több mint négy óra hosszat... kiszámíthatja...

— Gondosan csomagolt kofferje van az autó-ban... hogy volt ideje, türelme csomagolni?

— Baruch! — Herbert hangja olyan megkínzott, hogy Dolla összerezzen. — A koffert a feleségem csomagolta... mialatt ő csomagolt, én már az autó-val kerestem őket... de különben is, miért von itt engem felelősségre? Mit akar tőlem? Mit... akar... tőlem?!

Ezt már kiáltja, arca sötétvörösre gyulladt, homlokán kidagadnak az erek.

A fehérhajú férfi lassan felemelkedik.

— Csak azt akarom tudni, hogy megtette-e a kötelességét Stahl építőmester!

Herbert holthaltványra sápad.

— A kötelességemet — sziszegi, összeszorított fogai körül, — a kötelességemet... hisz tudtam, hogy hármelyik percben leüthetnek, mint Rubit, a kutyánkat... és mégis maradtam, maradtam, egé-szen a sötétségig... és ön azt mondja, kötelesség? Igen! Megtettem a kötelességemet! Mit tehettem volna még? Mit?

— Tovább kellett volna keresni!

— Ez örület!

— Nem szabad lett volna e három fiú nélkül el-jönni Jerichóból...

— De hisz minden amellet szolt, hogy régen elmentek!!

— Akkor telefonált volna Jeruzsálembe és várta

volna meg ott az utasítást. Hogy vajjon megjöttek-e a fiúk vagy sem! Igen, így kellett volna! És nem siető-sen a saját bőrét menteni!

— Baruch!!

— Hallgasson! Ha megtaláljuk őket, akkor be-szélhet! Addig — hallgasson, ember!!

Tompa zuhanás, Dolla ájultan összeesik. Herbert vad, gyűlölettől izzó tekintettel néz Baruchra, aztán a felesége fölé hajol. Baruch vizért szalad. A fiatal-asszony hamarosan magához tér. Eltolja a poharat. odébb löki Baruch kezét... Baruch, az asztalos fino-man mosolyog. Az ajtón kopognak. Kisfiú, az aszta-lostanoncok zöld kötényében lép be. Cédulát hozott Baruchnak. Ez hangosan olvassa:

— Eddig nem jöttek meg...

Herbert szó nélkül felkel, az ajtó felé megy.

— Hová? — kiált Baruch.

— Jerichóba.

— Jó... elkisérem.

Herbert visszafordul:

— Velem jön?

— Természetesen. És még ketten közülünk.

Baruch Herbert felé nyújtja a kezét, de az a fejét rázza:

— Csak ha már visszahoztam őket.

Ekkor hirtelen Baruch, az asztalos átöleli Stahl építőmestert és a szeme elé tartja a cédulát:

— Olvasd ember, olvasd bajtárs!

„Mindhárom otthon, magyarázat szóbelileg.”

Herbert majdnem könnyek között mosolyog:

— Próbára akart tenni, úgy-e?

— És te megálltad a próbát, te! És most végre nyujtsd a kezedet! Igy... és most menj a feleséged-del haza, vagy a legközelebbi szállodába. vagy mit tudom én hol laktok és pihend ki magad... és hol-nap, holnap, jöjj hozzám. Szükségünk van olyan férfiakra, mint te vagy...

— Köszönöm Baruch.

— Tehát holnapig! Schalom. bajtárs! Schalom Gevereth Stahl!

Zsidó-arab barátkozás

„ÉN LÁTTAM A ZSIDÓ MENEKÜLTEKET...”

A *Cairóban* megjelenő „*L'Aurore*” napilapban *Jaques Maleh* megrendítő cikket ír ilyen címen: „*J'ai vu les réfugiés Juifs*”.

A „*Conte Verde*” nevű nagy olasz hajó tele német zsidó menekültekkel, Port-Saidban horgonyzott a Suez-csatornán való átkelése előtt és a cairói hitközség bizottságot küldött ki a kivándorlók helyzetének inspicálására és a szükséges segítség megszervezésére. A bizottsággal ment a hajóra *Jaques Maleh*, az ismert publicista, aki beszámolt útjáról a „*L'Aurore*” vezércikkében:

„Ujságírói életemnek legjelejthetlenebb három órája volt az, amelyet a Conte Verde fedélzetén töltöttem. Nem akarok könnyfakasztó leírást adni. A szenvedés már annyira megszokott és mindennapos lett, hogy nem szükséges az eseményeket sem színeznem, sem kiemelni. Csak a legegyszerűbb tanulságokat kell levonni napjainkban ezeknek a menekülteknek szimbolikus sorsából, akik a luxushajó első osztályán, a tíz márkával a zsebükben indulnak a nagy útnak, valahová Kínába, Shanghájba, ahol éppen kikötni engedik őket...”

„Elsőosztályú utas” könnyebben kap vízumot, könnyebben szállhat partra, az pedig diszkrét és tragikus titok maradhat, hogy csak tíz márka kíséri a bizonytalan úton, a nagy vagyonból, amely Bécsben rekedt...

420-an vannak itt, akik a Távol-Keletre készülnek új életet kezdeni. *Kezet fogok valamennyivel, mert érzem, hogy ez a kézszorítás biztatás és reménykeltés a számukra. Érezzék a testvéri kezet, amely az idegenben feléjük nyul. Mérnökök, ügyvédek, orvosok, gyárosok, igazgatók, kereskedők, tisztviselők — voltak. Mik lesznek Kínában vagy Japánban? Ki tudná előre megmondani. De az új élet lehetőségeinek leghalványabb sugarai is már kipiritják arcukat. Mindegyiknek megvan a maga Odysseája és mindegyik reméli, hogy elérni a várva-várt partot... „Optimisták vagyunk — mondja az egyik, — mert a szabadság felé hajózunk. Lezártunk egy életet és újat akarunk kezdeni, új földön, új nap alatt...”*

Könnyet érzek a szememben. Felvillan bennem a gondolat, mennyit fognak ezek a zsidók még szenvedni, míg optimizmusuknak csak kicsiny részét is igazolja majd a valóság, amely fájdalom, keserű és kiméletlen. És Istenem, mit vétkeztek ezek az emberek, hogy martiromságot szánt nekik a sors? Zsidóknak születtek, ez minden bűnük. Ezért részesülnek kevesebb védelemben mint az állat, melyet az Úr teremtményeként mégis csak oltalmába vesz e kegyetlen idők embere is.

„Élni, élni...” mondja egy fiatal asszony, aki kicsiny gyermekét tartja a karján. Sanghájba megyünk, pedig tudjuk, hogy háború dühöng Kínában, hogy Shangháj is veszélyeztetve van és talán be sem engednek, de a világ minden kapuja be van zárva előttünk. Ez volt az egyetlen hely, ahová vízumot

A kis lovas

kaptunk és nem lehetett sokat gondolkodnunk, csak pár napunk volt...

És a menekültek hajója továbbmegy Sangháj felé. Ki várja őket? Nem tudják. És mi sem tudjuk. Az egyiptomi zsidók nagyszerű emberek. Kijönnek a Conte Verde fedélzetére, hogy reményt, bizalmat öntsenek testvéreik szívébe. De elegendő-e ez? És ha adnak nekik egy kis pénzsegítséget, megoldja-e ez a kérdéseiket? Fiatalok, öregek, gyermekek hajóznak ismeretlen föld felé, ismeretlen viszonyok közé, nem ismerve sem az országot, sem a nyelvet, sem a szokásokat és odaérkeznek pénz nélkül, tanács nélkül, iparosok ipar nélkül, gyárosok gyár nélkül, kereskedők áru nélkül, művészek metier nélkül, ügyvédek kliensek nélkül, orvosok diploma és engedély nélkül, mérnökök eszközök nélkül, — s vajjon az otthon elkényeztetett asszonyok gyengéd kezei segíthetik-e majd férjüket kétségbeesett tétlenségükben vagy kezük nehéz munkájában a rideg idegenségben?

Az egyiptomi zsidók kötelessége, hogy megszervezzék Sanghájra. Amint Hollandia zsidósága tízmillió forintot gyűjtött az arrafelé sodródó menekültek számára, amint az angol zsidók és nemzsidók alapjai megszervezik a kivándorlást országukon ke-

„A föld gyümölcse“ Gan Smuélban

Reggeli ima

A kedvenc

resztül, úgy kell, hogy az egyiptomi zsidóság a *távolkeleti emigráció* számára szervezze a segítséget. Előre kell küldeniök a Szuez-csatornán át meghízottjaikat, akik előkészítik a helyet, az utat, a módot, hogy a menekültek legalább némileg biztos talajra tehessek a lábukat, mikor ott partra érkeznek. És bele kell vonni a segítségbe a nem-zsidókat is. Az egyiptomi zsidóság teljes harmóniában él nem-zsidó polgártársaival és ezek is készséggel fognak segítő kezet nyújtani, épp úgy, mint Angliában.

Aki látta saját szemeivel a zsidó menekülteket, mint én és hallotta megdöbbenő sorsuk részleteit saját füleivel, mint én, nem maradhat érzéktelen és közömbös. Akár zsidó, akár keresztény, nem lehet nyugodt éjszakája, amíg nem teljesíti emberi kötelességét...

Elhagyva a „Conte Verde“ hajót, ott láttuk be-

futni a kikötőbe a „Hamburg-Amerika Linie“ nagy hajóját, más zsidó menekültekkel, de ugyanazzal a sorssal. És újból kezdődik a vizit, ugyanolyan körülmények között, de már edzettebb szemekkel, melyek megszokták a látást, kevesebb könnyel...

SÓ S E N D R E : V E R S

Búgjon már onnan öröm szava,
ahonnan mindig bánat illan,
ahová nem jár el az Isten
és nem jut el a lélek-villany.

A tornyok felett gépek szállnak,
tömegek nézik: be szép, be szép;
s nem veszik észre, hogy az Isten
elengedte az ember kezét.

A viskók felett reklámtáblák:
kigyózó, táncoló, vad színek;
de a viskóból hová tűntek
a boldog lelkek és jó szívek?

A bárokban víg jazzband ugat,
taktusa perdül, dallama nyers;
hová tűnt apánk füttynótája
s mit anyánk súgott: a régi vers?

Béke kell! Csend! És egy kis Szépség!
De, jaj, miként a dühödt bika,
gép-szarvával mindent felöklel
a megőrült, bomlott technika.

Wittmann Dénes vázlata

KATALIN MAMA: EMLÉKEZÉSEK

Abban a korban, mikor az ember tekintete nem előre, hanem visszafelé fordul, az érzések és gondolatok szívesen kalandoznak el abba az időbe, amikor a ma emlékei még rózsaszínű reménységek voltak.

És így látom magam előtt szülőházamnak nagy ebéd-lőjét és látom a tudós férfiakat, akik az asztal körül ülnek, hallok a hangjukat és látom magamat, a kíváncsi bakfist atyám háta mögött, aki feszülten figyel a beszélgetésekre.

Faluban laktunk. Atyám igen művelt ember és jelentékeny tudású talmudista volt. Külseje is megkapó, válláig omló fehér hajával és szelídtekintetű gyönyörű szemével. Házunk gyülekező helye az egész vidék rabbijainak és írástudóinak. Különösen egy igen érdekes emberre emlékezem.

Reb Motchele Tapolcsánnak hívták. Élettörténete több mint romantikus. Híres tudós volt már ifjú korában, idegen befolyások alá került, kikeresztelkedett és a hécsi Hofburg káplánja lett. De a főhercegnők és udvari méltóságok tiltakoztak ellene, hogy a Burg káplánja kikeresztelkedett zsidó legyen...

Akkoriban szokás volt, hogy a megválasztott papnak egy szöveget tettek a szószékre, hogy ebből kiindulva tartsa meg készületlenül prédikációját.

A Burg-kápolna zsúfolásig megtelt. Az udvar és mindenki, aki hozzátartozik, jelen van. Reb Motchele (az akkori nevét nem tudom) felmegy a szószékre. Felveszi a papírlapot, amellyel ellenségei zavarba akarták hozni, megforgatja — semmi! Felmutatja az üres papírt a közönségnek — itt nincs semmi, és itt sincs semmi. Semmiből teremttette Isten a világot! Ebből a tételből kiindulva olyan prédikációt tartott, hogy még legnagyobb ellenségeinek is el kellett némulniuk.

De az intrikák tovább folytak ellene. Talán ebbe fáradt belé, talán felébredt lelkiismerete hajszolta — elhagyta a Burgot és visszatért a zsidósághoz. De sem állást nem vállalt, sem állandó lakóhelyet nem választott. Vándorolt az országban, gyalog, kocsin, ahogy jött, hisz akkor vonat még nem volt. A legnagyobb kitüntetés számba ment egy zsidó ház számára, ha Motchele 3—4 hétre oda bekvártélyozta magát. Ahol ő tartózkodott, oda messziről jöttek az írástudók, hogy őt hallgassák.

Így volt ez nálunk is. Sok érdekes vitát, beszélgetést hallottam ott atyám háta mögött állva... Egyszer arról volt szó, hogy a törvények közül, melyeket Mózes nekünk adott, milyen sok más tilalom és parancsolat csoportosul, amelyek a vallás követését nagyon megnehezítik.

Ekkor a vendégek egyike megjegyezte, úgy van ezzel, mint a debreceni fuvaros lovaival... Akkor még nem volt vonat és a debreceni iparosmesterek kocsival vitték áruikat a pesti vásárra. Minden mesternek megvolt a maga fuvarosa. Így a szücsnek is, akinek súlyos áruját Jóska fuvaros vitte évről-évre. Két olyan lova volt Jóskának, hogy mint a szárnyas paripák száguldtak el olyan kocsmák előtt, ahol a többi fuvarosok pihenőt tartottak. Történt egyszer, hogy indulás előtt a suszter azzal állított be Jóskához, hogy az ő áruját is szállítsa el, mert szokott fuvarosának lova megbénult és nem tud indulni.

Jóska húzódkodott. Neki már megvan a terhe, — de a suszter olyan tüzesen dicsérte lovait — hisz szárnyas lovak azok —, hogy végre beleegyezett és átvette a suszter áruját. Alighogy ez eltávozott, néhány asszony jött szövött munkáikkal, ezek is azzal vették le Jóskát a lábáról: Mit tesz ki ez a kis súly a te szárnyas lovaiddnál?

Reggel nekirugaszkodtak a lovak a dupla teherrel. De

oh, szegény, már az első kocsmánál Jóskának is meg kellett állnia csakúgy, mint a többi fuvarosnak. A második, harmadik megállónál már le kell adnia a dupla teherből, úgyhogy rövidesen már csak a megszokott teher maradt a kocsin. De a túlfárasztott lovak ezt sem bírták, úgyhogy ebből is folyton le kellett adni és a végén üresen érkezett Pestre. Mózes nagyszerű vallást adott nekünk, amely a többieket minden téren túlszárnyalta. De jöttek a rabbik és mindegyik hozzátett valamit. Körülvették a törvényt kerítésekkel és nehezítésekkel és így van az, hogy mint a fuvaros, az emberek lassankint többet és többet letesznek a kocsiról és a végén ott állnak — üresen.

A prágai Rabbi Löwről is sok szó esett nálunk. A vele kapcsolatos tudományos beszélgetésekre, amelyek túlmagasak voltak az én számomra — nem tudok visszaemlékezni, de annál jobban egy vidám anekdotára.

A „magas“ Rabbi Löw és a prágai hercegérsek jó barátok voltak. Az érseknek nagy jártassága volt a talmudban és így e két nagy egyházi fejedelem gyakran igen érdekes vitákat folytatott. Egy izben az érsek megjegyezte: vajjon mi az oka, hogy disputáinkban mindig neked van igazad? A vallásodban rejlik-e, vagy a te magasabb szellemedben. Cseréljünk egyszer szerepet. Hisz járatosak vagyunk egymás foliánsaiban. Képviseld egyszer te a kereszténységet, én a zsidóságot.

Rabbi Löw szívesen beleegyezett.

Narancsszüret Gan Smuelben

Szólt az érsek: mi zsidók ünnepeljük a purimot, a farsangot, mert Hámán terve meghiusult és nem sikerült a zsidók kipusztítása. De miért ünnep nálatok a farsang?

Felelt Rabbi Löw: Mi keresztények ugyanebből az okból ünnepelünk. Hisz ha sikerült volna a zsidók kiirtása, honnan született volna a Megváltó számunkra?

Ugyancsak 13—14-éves bakfiskoromban hallottam a következőt: Lengyelország leigázása után, zsidó deputáció jelentkezett az orosz generálisnál valamilyen kéréssel. A generális ridegen rájukrivallt: Nyomorult gazemberek vagytok! A cár mindig atyailag bánt veletek és ti mégis a lengyelekhez húztatok.

A deputáció vezetője csendesen felelt: Igaz, hogy a cár mindig úgy bánt velünk, mint egy atya, de Lengyelország a mi anyánk és ha a szülők viszálykodnak, a gyermekek mindig az anyához tartanak.

Ezután a felelet után a generális teljesítette a zsidók kérését.

*

Sok, nagy idő telt el, mióta ezeket a kedves kis történeteket hallottam, lesz ennek 71—72 éve. Ma 85-éves elmúltam, sokat megéltem, de az ifjúság emlékei nem hagytak el.

A ZSIDÓ VILÁGKONGRESSZUS PÁRISI ÜLÉSE

Nem pompázatos külsőségekre törekedtek. nem akartak kifelé „reprezentálni”, hanem inkább képet adni a zsidó nép mai tragikus helyzetéről az egész világon és számot adni befelé a múltak hibáiról és jövődők teendőiről. Nem is volt hiány súlyos kritikában a Zsidó Világkongresszus vezetőségével szemben, de mindenki természetesnek tartotta, hogy *nem azért jönnek össze a világ minden széléről, hogy egymásnak szépeket mondjanak* — ahogy ez a kehillá-életben történni szokott, — hanem hogy meghányják-vessék a valóságokat és megtárgyalják a zsidó kérdéseket a maguk szomorú meztelenségében.

Nem volt tömeggyűlés, hiszen csak az „Administrative-Comittee” ült össze ezúttal. De így is jelképes diaspora volt itt együtt. Jöttek Európából és a tengeren túlról, Új-Seelandból és Ausztráliából, átrepültek Londonból és Barcelonából, Belgiumból és Svájcól, de legtöbben jöttek Lengyelországból, melynek zsidósága legjobban van átítatva a nép problémáival. Magyarországból is jött delegáció, *ezúttal először* — amint Miklós Gyula dr., a MCSz elnöke kiemelte — sajnos, most, amikor a magyar zsidóság aktívumból passzívum lett.

Gyűlés előtt a delegátusok ismerkednek egymással. Kiseb csoport az újzeelandi kiküldöttet hallgatja: összesen 4000 zsidó lakik ezen az óriási területen, melynek *mindössze másfélmillió a lakossága. holott volna még hely legalább tízmilliónak!* Dr. J. Alkalay, Jugoszlávia grandrabbi, Patai Józseffel beszélget legutóbbi palesztinai útjáról. Nagy érdeklődés kíséri Coriat barcelonai professzor, a „President du Tribunal Rabbique d’Espagne” fejtegetéseit a spanyol és marokkói zsidókról.

Az elnöki csengő szótszakítja a csoportokat. Kezdődik az ülés. Dr. Goldmann elnök felolvassa az *Amerikai Zsidó Kongresszus* átiratát az ottani zsidóság segítőkészségéről, majd *Dubnownak*, a nagy történetírónak szívhezszóló üzenetét, melyet a résztvevők nagy megindultsággal hallgattak végig. És csakhamar áttér a tárgyra: *Nincsenek izolált zsidókérdések*. Még az amerikai zsidóság sem marad meg jogának privilégiumában, ha az európai zsidóság teljes katasztrófája következik be. Tragikus hiba volt a német-zsidó kérdéssel szemben a „jótékonyág” ál-

Henriette Szold úton

lásponjtára helyezkedni. Ezzel nem lehet megoldani semmit. *Konstruktív tervek kellenek!* A zsidó nép legsúlyosabb tragédiája a szétdaraboltságában rejlik. Ezt mutatta a legszomorúbban az *Eviani konferencia*. Végre 32 állam elhatározta, hogy foglalkozni fog a zsidó menekültek kérdésével és *nem volt egységes zsidó szervezet*, amely az érdekelt felet képviselte

Stephen Wase, Einstein, Henriette Szold
A menekültügy amerikai kongresszusának fő szónokai

volna. Ehelyett jött vagy *harminc* különböző „jótékonyági képviselő” és „megfigyelő”, akiknek jelenléte csak megszegyenyítése és megalázása volt a zsidó népnek. *Mint a cigányok*, kuporogtunk az eviani asztal morzsáira lesve, mert nem volt előkészített bizottság, amely előzetesen fel vehette volna a tárgyalást az illetékes fórumokkal. A legfontosabb feladat tehát most végre megfelelő instanciát teremteni, mely a zsidóság nevében beszélhet. „*Hozzanak zárt zsidó delegációt és tárgyalunk vele — harminccal nem tárgyalhatunk*”, mondotta az eviani konferencia elnöke joggal.

A párisi ülésnek ez a legfontosabb határozata. *Hogy már legközelebb érintkezésbe lép a különböző zsidó fórumokkal az egységes képviselet megteremtése érdekében.* A Jewish Agency csak Palesztina problémáival foglalkozik, a Zsidó Világkongresszust a szétszórt zsidóság minden kérdése foglalkoztatja és elsősorban a legéletbevágóbb, a kivándorlás mindenfelől. Ezért *rövidesen össze fogja hívni az érdekelt országok zsidóságának képviselőit egy minden kérdésre kiterjedő emigrációs-konferenciára.*

A többi határozatok leginkább elvi jelentőségűek. A zsidó nép milliói nem törődhetnek bele szótlanul az őket ért jogfosztásba és tovább is küzdeni akarnak a jogegyenlőségért és teljes szabadságért, mely a civilizáció alapja. Az Administrative Comité szükségesnek tartja, hogy az *Evian Comité* ne csak a német zsidók sorsával foglalkozzék, hanem minden ország zsidóságával, melynek kivándorlási kérdései keletkeztek.

A párisi ülés *köszönetét fejezte ki a nemzsidó férfiak és nők százezreinek*, akik a világ különböző táján aktív segítséget nyújtottak a zsidó menekülteknek és hontalanoknak. Egyben felszólítja a zsidóságot szerte a világon, hogy *fokozza áldozatkészségét olyan mértékben, amely a zsidó tragédia nagyságához méltó!* Akinek még otthona van, teljesítse kötelességét hontalan testvéreivel szemben!

Az Administrative Comité *tiltakozik a palesztinai*

bevándorlás minden korlátozása ellen és felszólítja a világ zsidóságát, hogy pártkülönbség nélkül vegye fel a küzdelmet ennek a követelésnek a keresztülviteléért, a Balfour-deklaráció teljes megvalósításáért.

Végül *háláját rója le a Zsidó Világkongresszus a Vatikánnak az új pogánysággal szemben tanúsított állásfoglalásáért. A pápa tiszteletreméltó személyében a Zsidó Világkongresszus azoknak a szellemi öröknek szimbolumát látja, melyek különböző formákban az erkölcsi törvény helyreállításáért harcolnak az emberiség közösségében.*

SZÁNTÓNÉ KASZAB ILONA :

A SZERETET ÖRÖME

Nézzétek a fű könnyeit!

éjhomályban ejti,

míg a felkelő Nap elől hirtelen elrejtí —

ne is vegyék majd észre a szeleverdi lepkék,

mikor könnyű heliotrop s himzett lebernyegkék

selymeiben kiröpülnek az illatos rétre,

s tele szívják szívük fénnnyel

eme röpke létre. —

Ne lássák a könnyecseppeket,

(a rigó mit bánja!)

sem a pávaszárnyú galamb,

ducból leső párja.

Elbűvölő öröm rajzik az illatos légben, —

s szeretet öröme serceg égi kemencében. —

Örömgondolatok szállnak,

üzni sáskás gondot,

(még az imént szaporázva utána gomolygott).

Mindeneknek Nagy Királya!

küldj a bánatlakta tájra,

küldj segítő seregeket!

Eltörve a bú serleget,

új-musttal töltsék a tömlőt,

szívesen a szívből ömlöt.

Örömkoldusnak telítve üres hátizsákját,

elosztani, mint a Nap a melegítő zsákmányt ...

Pusztuljon a kifordított, vékonyszálú csuklya,

mely mögé a gémb eredett lélek van becsukva ...

sötétjének vakhomálya, hunyorogva láttat,

mint tölt meg a Győzedelmes Arany léti tálat,

örömére az embernek, Éggel és a Földdel, —

körítve a szépségeset különféle zölddel ...

míg nem örömtől betelten, elmerengő szívek,

láttán, az Isten szemében örömkönnyek gyűlnek!

James Macdonald, a newyorki Hadassa-gyűlésen beszédet mond

KUNOS IGNÁC: A TALIZMÁN

NAPKELETI LEGENDA

Falubéli müfti visszafelé indul áhitat-házából. Allah *dzsámijából*. Amint viszi útja cserjék sűrűjébe, pikkelyes egy kicsi kígyó vonaglik eléje. Tüskés bokrok között sziszeg, hánykolódik, ágak, galyak közül el-kikápáskodik. Müfti odanyújtja dervis-forma botját s egyengeti vele szabaduló útját. Rácsusszan a kígyó, onnan le a földre, egyet rázott magán s csodás bűvöletre, tündérszép egy lányka ott állott előtte.

— Jóságod hogy hálálom meg, valamelyes kívánságod hadd tudjam meg.

— Nincs énnekem semmi kívánságom, Szulejmán prófétánk áldott erejében életem, halálom.

— Ne mondj ellent — szól a leányka, — kígyók szultánjának szól im hozzád egyetlen leánya. Életemet mentetted meg, jer szultán-apámhoz, jóságod hadd hálálja meg. Ha majd kérdi tőled, te csak egyet kívánj tőle s akár-hogy is ellenkezik, ne engedj belőle. Olyan talizmánt kérj padisa-apámtól, hogy megértsed minden állat szavát, állati szólások ismeretlen titkát.

Elindulnak s addig mennek mendegélnek, míg a szultán szerájához el nem érnek. Kígyók padisája napok óta nagy aggódva várja szive leánykáját, tündérszerájának eltűnt virágszálát. Milyen nagyot dobban szive, örvend lelke, amint lányát észrevette.

— Hogyha ez a derék müfti — szól a lányka — nem lett volna, lányod többé sose láttad volna.

Arra kéri édesapját, hálálja meg irgalmas jóságát.

— Jóságod hadd hálálom meg, valamelyes kívánságod hadd tudom meg, — szól a lányka atyja.

— Nincs énnekem semmi kívánságom, Szulejmán prófétánk áldott erejében életem, halálom.

Mindhiába szabadkozik s addig-addig, amíg kikotytyantja rejtek talizmánját, hogy megértse vele minden állat szavát, állati szólások ismeretlen titkát.

— Veszedelmet hozhat kívánságod, — mondja rá a szultán. — Mert ha talizmánod titkát másnak is megmondod, könnyen utólérhet halálos halálod.

Ám a müfti nem állott el óhajától. Keze közé kapja állati szólások titkos talizmánját s hazafelé veszi útját.

*

Magános útjában el-elnyomja álma, ledől egy ciprusfa lombja árnyékára. Két kis holló üldögél egy ágon és amint szavukra oda kezd figyelni, egyik holló elkezd lefetyelni:

— Ezalatt a müfti alatt tömérdek kincs rejtőzködik, — repül el az egyik s utána a másik.

Megérti a müfti holló beszédét s keresi értelmét. Két kezével nekilátott s alig hogy egy-két arasznyit ásott, ritka kincset, tömérdeket látott. Alig győzi őket összeszedgetni, hazacipelgetni. Csak az asszony meg ne lássa és vesztetre el ne járjon szája — aggódik a müfti. És csak akkor szedi elő kincse egy-egy darabkáját, amikor megépítheti házát, istállóját, kertjét, gazdaságát. Állatokat, lábasokat, szárnyasokat vásárolgat, úgy figyeli, lesi egy-egy szólásukat. Hej be sokat, okosat is tanult tőlük, bölcseséget nem egyszer hogy merített belőlük.

*

Lóra ül a müfti, másik lován, beszédes egy kancán ül a felesége, együttesben kocognak ki faluszéli szőlőjükbe. Egyszerre csak nyerít a két lovuk s megered a szavuk:

— Óh hugocskám — mondja a mén, — nehéz munkám ma-holnap már megunom én. Égetőt tűz a rekkenő meleg és egy húsos müftit cipelgetek.

— Hát én — mondja rá a kanca, — énrám jutott a

legsúlyosabbja. Négy lelket kell egymagamnak cipelgetni, négy testet kell emelgetni.

— Hogy-hogy? — kérdi mén-pajtása.

— Én és vemhem terhe, müfti urunk terhes felesége, hát nem négyet cipelek egyszerre?

Mosolyog a müfti, felesége legott észreveszi s a kíváncsi megkérdezi, mi az ami mosolygásra készíti? S addig rágja ura fülét, amíg rá nem hagyja, hogy majd másnap sorra mondja.

Másodnapra, virradatra, amint müftink sétál a kertjében, kacsa-párék ott gágognak és hápognak kellő közelsében.

— Óh jaj — szól az egyik, — ha elmondja gazdánk talizmánja titkát, el nem kerülheti kiszmetes halálát.

— Ügy kell neki — szól a másik, — asszonyának mi-nek mindent tudni?

És a müfti amint sorra nézi, figyelgeti karatyoló állatkáit s meghallgatja okosabbja szólásait, mind azt vallja s váltig hangoztatja, közeljövőben jó uruknak közeli halála. Épp javában folyik a szóbeszéd, amikor a hangos kakas is előlép.

— Mit lármáztok — kérdi, — mi a csodán, hogy úgy hangoskodtok?

Kitűzik a zászlót az új galillai telepen

— Gazdánk sorsán sajnálkozunk, közeli halálán felet-
tebb bánkódunk.

— Mi haj érte szegény fejét?

— Talizmánja titkát kéri felesége s ha elmondja neki,
életének vége.

— Nem sajnálok se állat-, se emberfélét — szól a
gőgös kakas, — aki féken nem tarthatja nyelvcsőjét.
Szemétdombom udvarában nagy háremet sétáltatok s az
történik, amit én akarok. Hangos szómat ha meghallják,
mind befogja csőrét, száját. Hím voltomat sérti müfti-
gazdánk szálnalmas esete, hogy egy asszony miatt legyen
neki veszte.

*

Müfti hallja, jól megérti bölcs kakasa szavát, eszére
tér és fejére csapja nagy turbánját. Nagy haragra lobban,
papucsával dühösek dobban. Botot ragad, dervis-botot,
bátorság, elszántság száll belé szívébe, úgy indul el háza

felé, felesége közelébe. Előáll az asszony és szigorú hau-
gon kéri megint urát, mondja gyorsan minapi mosolyát,
mosolygása okát. Mai napra megigérte, gyorsan álljon elő
vele.

Szót se szól a müfti, azon nyomban előveszi, meglen-
díti dervis-botját, neki vele akaratos szájas hárem-asszonyá-
nak, elejének, hátuljának, csiti-puti elpáholja, derekasan
kiporolja. Izzadt bele, nyögött bele mindakettő, a jó müfti
holdog örömeiben, felesége pedig fájó keservében. És lát-
szatja, mutatkozni kezdett nemsokára.

Észretért az asszony és azóta csakis akkor merészke-
dett megszólalni, ha az ura jóváhagyta s megengedte neki.
Másnapra meg szószékében a bölcs müfti kihirdeti me-
csetjében, hogy az, aki férfi és nem győzi se szép szóval,
semmiféle okkal, hátran vegye elő feleségét s cserditsen rá
suhintó botokkal. Mert hogy mégse járja, hogy némberek,
ha ifjúnak, akár pedig vénnek, eljárhasson csacska szája
és hogy mindig ő szólhasson, szófiázzon utoljára.

PATAI EDITH:

A RÉGI UGANDA ÉS A MAI UGANDÁK

Érdekes ma a visszapillantás az Uganda-tervre, amely
alig egy fél emberöltővel ezelőtt olyan nagy hullámmá
hozta a zsidó lelkeket. Mintha az alapvető kérdés: szabad-e
a zsidóságnak zárt tömegekben való letelepítésénél távoli,
minden érzelmi kapcsolatot nélkülöző területeket venni
számításba? — ma sem vesztett volna aktualitásából. Igaz,
hogy ma a zsidóság helyzete még sokkal súlyosabb, a gyors
segítség sürgőssége még sokkal égetőbb, — mégis a pro-
bléma alig változott és ma is elegenden vannak, akik e pillá-
nat parancsa dacára azt vallják, sehol a világon nem vár
otthon az otthontalan népre, csak Erez Izraelben. Minden
más megoldás csak a galuth állomások sorát szaporítja.
Viszont maga Herzl Erez Izrael megszállottja, aki saját-
magán élte meg a zsidó beállítottság minden változását a

legszelesőbb asszimilációtól a nemzeti felegyenesedésig, aki
egész munkáját, egészségét, vagyonát áldozta egy akkor
még távoli ködökbe vesző reménységeért, Erez Izraelért,
maga Herzl is úgy érezte, hogy ha csak átmenetnek is, csak
„éjjeli menedékhelynek“ is, de el kell fogadni Ugandát
azok számára, akik nem bírják viselni sorsukat a népek
között. Éppúgy mint ahogy ma is vannak, akik letelepedési
helyül elfogadnák a mai Ugandákat, Kenyát, Tanganyikát,
a Brit Birodalom bármely dominiumát, sőt még a háború
tüzeiben égő Sanghajt is... Akkor, az Uganda-terv idején
Zangwill és Nordau Herzl mellé álltak és egész tekinté-
lyükkel támogatták. Zangwilltől származik az a mondás,
hogy Palesztina oly magas hegy, hogy eléréséhez előbb
lábat kell vetni egy alacsonyabb hegyen.

De hiába volt a tekintély, hiába az akkori angol gyar-
matügyi miniszter, Joseph Chamberlain, ajánlata, aki sok-
ezer mérföldnyi lakatlan területet, zsidó önkormányzatot
ajánlott fel brit fennhatóság alatt kormánya nevében
Herzlnak. Óriási vihart támasztott ez a terv, óriási elkese-
redést, szenvedélyes tiltakozást. És egy Makkabi-gyűlésen
golyó süvített Nordau felé és a merénylő azt kiáltotta:
„Halál Nordaunak, az Afrikánusnak“. Később megállapí-
tást nyert, hogy a merénylő nem normális, amiről némileg
névjegye is tanuskodott:

Chaim Selig Louban
egy a zsidó nép fiai közül.
Etudiant.

A merénylő nem volt normális, de ez korántsem dönti
el a kérdést. Nagy eszmék, ideálok terén hol a határvonal
és megszállottság és az örület között? És ki merné állítani,
hogy a megszállottság ereje nélkül valaha is valósággá
válna az eszme? Az örült Chaim Selig Louban örültségé-
ben is nem e kifejezője a nép egyik ősi, olthatatlan vágyá-
nak?

*

Önkénytelenül adódik a kérdés: hogy állna ma a zsi-
dóság ügye, ha az Uganda-terv megvalósul? Lesznek, akik
így felelnek: Bizonyára könnyebbéteget jelentett volna, ha
van egy föld, ahol csupa zsidó lakik és amely a zsidók
százezreit tudná befogadni. De lesznek, akik így felelnek:

Az ősi népnek fia...

A kérdés felesleges. Az Uganda-terv nem valósult meg, mert nem felelt meg a történelem szükségszerűségének. És tovább fűzik a gondolatot: Uganda nem valósult meg, bár nem is kellett volna harcolni érte, bár akkor is nagy volt a nyomás a zsidó népen, ha nem is hasonlítható a mostanihoz. De Palesztina, ahol minden talpalatnyi területért a legnagyobb áldozatokat hozzuk, ahol ezer akadály mered elénk, ahol világpolitikai érdekek csapnak össze, ahol kevés a föld, ahol zárt kapuk, eltorlaszolt utak és tengerek örködnek, — Palesztina megvalósult, mert megvalósulása megfelel a történelem szellemének. Mert egy mindennél erősebb, egyedülálló, hatalmas kényszer szól mellette.

Így hiába igyekszünk a ma már történeti távlatba került Uganda-ügyből a tanúságot levonni. A probléma, mely akkor foglalkoztatta a lelkeket, amely még Herzl-lel szemben is erős ellenzékelt támasztott, sőt a Nordau elleni merénylethez vezetett, ma sem veszített aktualitásából. És újra és újra szembe kerülnek egymással azok, akik hajlandók számolni a realitásokkal — mint legújabban Palesztina felosztási tervének igenlői — azokkal, akik ragaszkodnak a bibliai látomáshoz, az egységes zsidó Erec Izraelhez, minden lesújtó realitás dacára.

Ezeknek hiába beszélnek az arab tengerről, az angol impérium bizonytalan jövőjéről, ők mindezeket túlnéznék. távoli eljövendőkhöz, mikor véget ér a végnélküli szenvedés és megvalósul a remény, amelynek eljegyezték egész lelküket.

Hol a helyük ezeknek a hívőknek, akik nem néznek sem jobbra, sem balra, akik nem veszik le tekintetüket a kitűzött célról? A zsidóság teherszámlájára írjuk-e őket, mint örök álmodozókat, vagy éppen bennük lássuk a nép elpusztíthatatlan erősségét?

Annakidején nagy port vert fel a Nordau elleni merénylet. — Milyen szerencsétlen ez a nép, hogy ilyen eszközökhöz folyamodik. Nordau részletfizetést kapott a zsidó nép hálatartozásából önzetlen munkájáért, két golyó alakjában — írja a Welt, az akkori cionista orgánus.

A golyók célt tévesztettek és Nordau helyett egy Ossowesky nevű francia színészt sebeztek meg. Ez a fiatalember éppen turnéra készült Monnet-Sully társulatával. Sebesülése, amely ötheti kórházi ápolást igényelt, megfosztotta attól, hogy a turnén résztvegyen. Mikor a kórházból kijött, a golyót még nem távolították el a lábából és keserűségében Nordautól kártérítést követelt az elmaradt turnéért. Nordau az őt jellemző finom és találó szellemességgel reagált. Többek között ezt írja ebben az ügyben a Welt akkori szerkesztőjének, dr. Sigmund Wernernek:

„A szegény Ossoweskynek nincs érzéke a humor iránt, amely abban rejlik, hogy tőlem egy vagyont követel büntetésül azért, hogy a gyilkos, aki az én életem ellen tört, nem tud löni. Megmagyaráztam neki kívánságának furcsaságát. Mindamellet fennáll az a tény, hogy nem általam, nem értem, de mégis veszteséget szenvedett és részvétet érdemel. Én nem körözhetem a tényért számára, de a Welt közölhetné olvasóival, hogy Ossoweskyre gondoljanak.

Sokan megmeneküléssel kapcsolatban adományokat juttattak a Nemzeti Alapnak. Ez meghat és hálára kötelez. De helyes volna, ha Ossoweskyre is gondolnának, aki valóban áldozata lett Loubannak.”

Rövid idővel ezután, Louban az örültek házába került, Ossoweskyt megoperálták, meggyógyult, az Uganda-terv pedig, amely a nagy vihart előidézte, végkép lekerült a napirendről, Herzl halála után a VII. cionista kongresszus

Baselben visszautasított minden kolonizációt, mely Palesztinán kívül esik.

A történelem szava nyilatkozott meg ebben a határozatban? Éppúgy mint abban, hogy Palesztina elosztásának terve önmagában meghiusult? És talán az új Ugandák, a Kenyák, Tanganyikák, Brit Malayák, Brit Guyanák, vagy Kanada, Argentina, Sanghaj minden humanizmus és jóakarát dacára lekerülnek a zsidókérdés megoldásának napirendjéről, mert bár ködökbe veszve, véges emberi szemünknek még láthatatlanul, de már megindult a történelem igazságának megvalósulása. A zsidó nép számára pedig a történelem igazsága és egyben igazságszolgáltatása Palesztina és csak Palesztina lehet.

Leah Daganit, az Ohel színtársulat művésznője

A „WOBURN HOUSE” LONDONBAN

A „Woburn House” zsidó fogalom, de ismeri London minden „árja” lakosa is. És ha bárhol ebben a sokmillió városban idegen megállít valakit az utcán sietők közül és érdeklődik az „Upper Woburn Place” iránt, — az illető megáll, nem haragszik a zavarásért, emberséges részvétellel a szemében kezdi magyarázni, hogyan lehet oda legegyszerűbben eljutni: az első utca jobbra, aztán a harmadik balra, a negyedik jobbra és ismét a második balra és onnan egyenesen átvágni két squaren, három lanen, egy streeten, két placent, egy roadon, egy wayn, stb. és rögtön a sarkon megtalálja — a Woburn Houset. Az idegen nem is említette a Woburn Houset, talán szemérmességéből, talán kíméletből, de a londoni árja és nem árja már tudja, hogy az érdeklődés ennek a háznak szól, ahol a menekültek, „refugees” minden segítő bizottsága székel.

A „Woburn House” zsidó centrum volt azelőtt is. Itt van a sok bizottsági iroda, a Jewish BOARD OF DEPUTIES, afféle hitközségek szövetsége, vagy Országos Iroda, itt van a Jews's College, az angol zsidóság továbbképzője, amely a londoni Egyetemnek egyik része, éppúgy, mint a többi college-ok; itt van a Zsidó Könyvtár és ebbe beleolvastva a Zsidó Múzeum, ahol a régi szertartási tárgyak a könyvek keretében és háttérben életet kapnak, éppúgy, mint a Budapesten hasonlóképpen elhelyezett és itt Londonban is ismert dr. Friedmann Ignác műgyűjteménye. Itt van még az angol zsidóság számos kulturális és humanitárius intézményének központi irodája vagy képviselője. De a német zsidóság tragédiája óta ide kerültek a különböző segítő testületek és bizottságok adminisztrációi is.

Elsősorban a „THE GERMAN JEWISH AID COMMITTEE”. Minden menekült, ahogy Londonba érkezik, itt kell hogy „regisztráltassa” magát. Ez nem is olyan egyszerű művelet. Először sorba kell állni számért. Azután egy óriási terembe kerülve eligazítják az asztalok sokasága között, hogy tulajdonképpen a „refugees” melyik kategóriába tartozik. Aszerint, hogy

orvos, fogorvos, ügyvéd, tanító, kereskedő, iparos, diák, magán- vagy háztartási alkalmazott-e és melyik országba vándorol a tengeren túl, el van-e már intézve tartózkodási engedélye vagy sem, vannak-e kis gyermekei is, családdal érkezett-e vagy egyedül, állást akar-e vállalni háztartásban vagy ápolónőként, stb. Külön bizottság foglalkozik a „katolikus nemárja” menekültekkel, az angol egyházé pedig a CHURCH OF ENGLAND COMMITTEE FOR NON-ARIAN CHRISTIANS, tehát a nem-árja keresztényeket segítő bizottság. Mindezek a segítő szervek szinte kizárólag a német menekültek részére vannak beállítva. Csak ujabban alakult a „Jews temporary Shelter” más országok menekültjei számára is.

És hogy az idegen mingyárt kiismerje magát ebben a jótékonyági labirintusban, kis könyvecskét nyomnak a kezébe, amely mindenféle hasznos útbaigazítással és tanáccsal látja el a refugeeet. Sok szép és meleg mondat köszönti itt a kétségbeesetten érkezőt. Mingyárt elején a biztatás, hogy „minden hitközség társadalmi klubot alakított, melyekben a menekülteket szeretettel fogadják”. Aztán az utasítás után, hogyan és hol kell a rendőrségi jelentkezést elintézni, mingyárt a bátorító mondat: „The Police are your friends and are ready to help you wherever you are”. Mily szépen hangzik ez: „a rendőrök az ön barátai és készségesen segítenek, bárhol tartózkodik”.

Ha a „Woburn House”-hoz fordul, tüntesse fel mindig a regisztrálási számát és akkor rögtön tudják, kiesoda ön, milyen különös kvalifikációi vannak és melyik országba kell és lehet önt segíteni. Legyen mindig figyelemmel arra, hogy igen sokan vannak, akiknek helyzete épp oly tragikus, mint az öné.

Aztán következik bizonyos általános kitanítás az idegen számára Nagy-Britannia toleranciájáról, a rokonszenvéről a zsidók iránt. Anglia mindent megtesz a zsidó menekültek érdekében és az angol zsidóság őszinte hálával van eltelve ezért a szimpátiáért. Nagy-Britannia zsidósága minden erőfeszítéssel igyekszik az összes menekülteket elhelyezni, gyermekeiket felnevelni és betegeiről gondoskodni és minden tekintetben segítségükre lenni, hogy új otthonot alapíthassanak a tengerentúli országokban. A keresztény lakosság legszélesebb rétegei működnek közre velünk ebben a segítő munkában. És amit mi kívánunk öntől, az csupán csak az, hogy tartsa magát viselkedésében a következőkhöz:

1. Tekintse becsületbeli kötelességének, hogy mielőbb megtanulja az angol nyelvet.
2. Ne beszéljen németül az utcán vagy nyilvános helyeken, vendéglőben, közlekedési eszközökben, stb. Inkább beszéljen dadogva angolul, mint folyékonyan németül. Ne beszéljen hangosan. Ne olvasson német ujságot nyilvánosan.
3. Ne kritizálja az angol intézkedéseket vagy szokásokat. Ne beszéljen arról, hogy „mennyire jobban csinálják ezt vagy azt nálunk Németországban”. Lehet, hogy ez olykor igaz, de nem jelent semmit a rokon-

Moshe Halevi, az Ohel munkásszínpad alapítója és igazgatója

szenvvvel és szabadsággal szemben, melyet Anglia most önnek nyújt. Ezt ne felejtse el sohasem.

4. *Ne lépjen be semmiféle politikai szervezetbe és ne vegyen részt semmiféle politikai mozgalomban.*

5. Ne keltsen feltűnést se beszédével, se modorával, se ruházkodásával. Az angol nagy súlyt helyez a szerénységre, nyugodt öltözködésre. Beszédjében jobban kelt rokonszenvet szerény adatokkal, mint túlzásokkal. *Sokkal többre becsüli a jó modort, mint a gazdagság minden jelét.* (Észrevehette, hogy a legcsekélyebb szolgálatot megköszöni és „thank you” köszönettel veszi át a kalauztól a jegyet is, melyet egy pennyvel megfizetett.)

6. *Ne terjessze a mérget, hogy „majd a ti országokban is így lesz”.* A brit zsidó elutasítja magától ezt a szellemtelen gondolatot.

7. Mindenekelőtt lássa be, hogy az angol zsidóság bízik önben és pedig önben személyesen, hogy ebben az országban is megóvja a legjobb zsidó tulajdonságokat, hogy vigyáz a zsidó méltóságra és ön is segít, ahol és ahogyan csak tud.

8. Ha tengerentúli országba készül, tekintse tartózkodását Angliában, mint várakozási időt, melyben új életét készíti elő. És ne kedvetlenítse el, ha nem fogadják azonnal az angol házakban, mert az angolnak bizonyos idő kell, amíg megnyitja otthonát idegen előtt.

9. Fordítsa minden energiáját arra, hogy segítsen azoknak, akik önnél szerencsétlenebbek, az elhagyott menekült gyermekeknek, öregeknek és betegeknek.

10. *Öntsön bizalmat és bátorságot másokba szóval és tettel. Új, jobb jövő áll ön előtt.*

Ez a „tíz-parancsolat”, vagy „tíz kérelem”, mellyel a Woburn House vezetősége a vendégeihez fordul. Mert vendégeknek tekinti a menekülteket, szeretettel és figyelmességgel kezeli őket. Talán némelyiknek nem is túlságosan jó a túlzott gyámkodás és kioktatás. De bizonyára régi tapasztalatokon alapul a sok intőszózat. Bizonyára akadtak német refugeeek, zsidók és kitértek, vagyis nem-árja keresztények, akik túlhangossgal, megmaradt vagy rombadőlt vagyonuk fitogtatásával vagy emlegetésével keltettek feltűnést. Vagy a Palesztinából is ismert kritikával: „Bei uns in Deutschland” stb. Bizonyára nem szívesen vetették papirosra ezt a „tíz ígét”, melyben sok kritika és felülről való hírálát rejlik. De sokszor szükség van erre. A „Woburn House” regisztráló terme előadóterem volt nagy színpaddal. Itt foglalnak helyet a kommiték megbízottjai és a „színházi lépcsőn” szólítják fel az egyes „számokat”. (Minek is neveket kihirdetni hangosan?) Halkan gyónhatja meg fönt mindenki a maga baját, bánatát. Valami teátrális hatása van az egésznek. A „nézőtérén” ülők is mind részesei a tragédiának. Ismerik a végeket és nem figyelnek. Olykor túlhangosan beszélgetnek és egy hivatalnok felmegy a pódiumra és kihirdeti: „Akinek megbeszélései vannak valakivel, ne itt intézze el, hanem valamelyik kávéházban, ahol nem zavarja a munkát”. Keserű mosollyal hallgatják a szózatot, amely nem arat tapsokat.

És egy darabig néma csend uralkodik színpadon és nézőtérén egyaránt.

A „Woburn House” leckekönyve összeállítja a listát: milyen munkát szabad vállalni idegennek Angliában és melyet nem. Sem fizetett, sem ingyen munkát nem szabad vállalni a HOME OFFICE (belügy-minisztérium) engedélye nélkül. „Ne mondhassa senki, hogy egy refugee elvette egy angol munkavállaló kenyerét.” *Senki se próbálja ezt a szabályt kijátszani, mert ez diszkreditálná az egész angol zsidóságot.* „A zsidóság inkább vállalja a menekültek teljes ellátását saját zsebéből, semhogy az a feltevés támadjon, hogy brit munkások elvesztik kenyerüket a menekültek miatt!”

Az angol zsidóság gondoskodik az ifjú menekültek kiképzéséről, földművelésben, iparban, leányoknál betegápolásban és háztartásban. És mingyárt hozzáfűzi a megjegyzést: „Ne várja ön, hogy az ifjúságból orvosokat, fogorvosokat, ügyvédeket és professzorokat fogunk kiképezni. A mostani szükségletnek megfelelően már túlságosan sok az akadémikus amúgy is a menekültek között”.

És az „Utmutató” egy mondattal végződik, mely zászlóhajtás a Palesztina-munka előtt:

„Palesztina példája mutatja, milyen csodákat tud művelni a kézi munka, ha erős kezeket erős fejek irányítanak.”

A „Woburn House” sokfelé elágazó tevékenységével mintaszerűen teljesíti hatalmas feladatait. Ehhez az egész angol zsidóság példás összefogása kellett. A THE COUNCIL FOR GERMAN JEWRY végezte el ezt a missziót. Élén Viscont Samuella, Palesztina volt kormányzójával és Lord Rotschilddal, aki kiadta a jelszót: „YOU MUST HELP!”

Két zenei tehetség egy zsidó otthonban Amerikában

IVÁN EDE: ALCONIERE TIVADAR

Ha a művész sorsát a polgári életsorsoktól elvonatkóztott determináltságban véljük beteljesülni, úgy *Alconiere*-nek, ennek a tipikusan Biedermaier-jelenségű magyar művésznak a sorsa valóban a rendkívüliek közé tartozik!

A hányt-vetett élete mély pontjától egészen a magasha lendülő felívelésig végigdobálta a sors ennek a nem mindennapi embernek a pályáját... A magyar Biedermaier-kornak volt egyik jellemző művészreprezentánsa s ezzel körülbelül meg is festettük azt a társadalmi és korszerű háttérét, amely *Alconiere* és e kor összes festőinek művészte mögött meghúzódott. Ez a kor nem volt alkalmas arra, hogy miliőjéből a nagy egyéniségek kibontakozva, a kor horizontja fölé emelkedjenek. Szinte tételes adottsággal szabták meg a művész útját, amely a divatos arcképfestés és a polgári ízlésű zsáner-festés két tengelye körül futott körbe.

E korok közönye, furcsa romantikájú szembekerülése a művészettel s magukkal a művészekkel szinte perspektívában jelezte a művész kibontakozási lehetőségét, pályája elindulásakor. Akadtak egyesek, akik ezeket a lehetőségeket mélyebbre és szélesebbre tágították s nevük magasabbra emelkedett koruk művészi jelentősége színvonalán — ezek közé tartozott *Alconiere* is, — ám a mai szemlélődés még ezeknek sem juttat külön helyet a magyar művészettörténelem multjában...

*

Az olaszos *Alconiere Herman Tivadar* tulajdonképpen később felvett művészi neve volt. Igazi családi neve *Cohn Herman* volt. A sopronmegyei Nagymartonban született 1797-ben. Szülei jómódú emberek voltak, akik szép vagyont hagyhattak fiukra, aki azonban nem nagyon tudott a pénzzel bánni, mert a vagyon lassacskán elúszott kezéből... Már kora ifjúságában jelentkezett művészi hajlama ellenállhatatlanul sodorta a művészi pályára s mint fiatal gyerek felkerül Bécsbe, ahol nemsokára már növendéke is lesz a képzőművészeti akadémiának. A huszas évekig marad itt s nagy buzgalommal és odaadással folytatja megkezdett tanulmányait. Tanárai nagy elismeréssel nyilatkoznak a fiatal művésztől s azzal biztatják, hogy ha Bécsben marad, kecségtető jövő vár rá! Ám, nem volt maradása az osztrák fővárosban s a művészetek örök városába, Rómába vágyott, ahová nemsokára el is utazott s egészen a negyvenes évekig maradt itt. Már kezdetben nagy érdeklődéssel fordult az arcképfestés felé s római tartózkodása ideje alatt is főleg arcképfestéssel kereste kenyerét... A fiatal magyar festő megnyerő modorával, festői készségével csakhamar kedveltje lett a művészetszerető olasz köröknek is. Annyira vitte, hogy a parmai herceg a kamarai-festő címmel tüntette ki. Anyagi viszonyai miatt nem volt oka panaszkodni. Nyugtalan temperamentuma azonban nem engedte meg, hogy művészetének felívelő pályája egészen beteljesüljön Itáliában. Hátat fordít Rómának s ismét Bécsben terem. Közben le-lerándul Pestre. Itthon megismerkedik egy magyar nővel, akibe beleszeret, de imádottját szülei nem adják feleségül a „kóborló” művészhez. *Alconiere* sok képet fest szerelmeséről, hogy minél több időt tölthessen társaságában. Amikor azután meggyőződik róla, hogy minden kitartása kárba vész, fogja magát s „végleg” Bécsbe költözik. Sebzett szíve fogékonyságával magyarázható, hogy itt csakhamar beleszeret egy szép bécsi leányba, akit azután feleségül is vesz. Boldog házasságot köszönt rá egy ideig s *Alconiere* ismét nagy ambícióval kezd festeni. Számos arckép megfestésével hízzák meg s az ott időző magyar urak közül is sokan keresik fel műtermében, hogy megfestessék

magukat. Nyilván ebben az időben festhette meg többek között *Károlyi László gróf lovasképét* is, amely később a pesti műegylet kiállításán is szerepelt, de a bécsi kiállításokon is állandóan szerepelt *Alconiere* neve. Itt mutatta be *Szappanbuborék-tündér* című képét s *Napoleon lóháton*, továbbá egy lóképmás képét, amelyeket azután a pesti műegylet kiállítására is leküldött. Úgy Bécsben, mint Pesten nagy elismeréssel és tetszéssel fogadták *Alconiere* képeit.

A Bécsben élő magyar festők kolóniájának egyik legismertebb tagja lesz, pedig akkoriban ilyen nevek szerepelnek a bécsi magyar festők között, mint *Barabás, Brocky,*

Alconiere: Sauer Miksáné arcképe

Markó, Kiss Bálint, Libay Weber Henrik, Hesz Károly, stb. Több magyar művész — a későbbi nemzedék tagjai közül — szívesen tanult tőle, így többek között a nagyon tehetséges *Beck Vilmos* is (Ernst-múzeumban látható pompás önarcképe).

Élete ege fölött azonban vészes felhők tornyosultak, amelyek tragikus erővel zúdultak le rá. Felesége elméje kezdett elborulni s a szerencsétlen asszony csakhamar teljesen megtévelyült... *Alconiere*-re rettenetesen hatott ez a váratlan tragédia... Testileg-lelkileg összeroppant s művészetének szárnyaló ereje lankadtan hull össze. Hiába próbálkozik a művészet örök forrásából feledést meríteni: lelki kínoktól gyötrötten vonszolja tovább magát... Immelámmal festeget tovább s hogy könnyítsen lelke tragédiáján otthagyja Bécsset s hazajön... Vidéki városokban telepszik

le. Megfordul Székesfehérváron, Pápán, majd ismét Pestre jön... Arcképeket festeget, de sehol sincs maradása... Ahonnét menekült lelkének vérző sebeivel, Bécsből — oda vágyódik ismét. Bécsben szomorú napok köszöntenek rá. Nyomorba jut s megtörtén állit be egy régi barátjához, egy Mayr nevű festőhöz, akit még Kismartonból ismert. Ez a Mayr regényes életet élt festő, akkoriban egy bécsi színháznak volt a díszletfestője s aránylag gondtalan életet élt családjával. Mayr szívesen fogadja szerencsétlen barátját s tőle telhetően segíti is. Alconiere sorra lefesti a Mayr-család tagjait s Mayr egyéb munkát is szerez számára. A sok szenvedés és lelki gyötrődés azonban túlérzékennyé tette a szerencsétlen művészt, aki egy jelentéktelen ügy miatt összezördül Mayr-rel s otthagyja őket... 1865-ben testben-lélekben megtörtén, vállán a csaknem hetven esztendő terhével, örökre lehunyja szemét...

Élete végén — a lelki és testi szenvedések sötét útjain — egy véletlen folytán olyan csapás éri, amely rövid időre elrabolta becsületét, amelyet csak ügyének tisztázása adott vissza ismét. Hatvanegynéhány esztendő volt ekkor s a nyomor már állandó társául szegődött, de Alconiere a nyomorban is megadással tűrte sorsát. Egy napon valaki feljelentette a wien-i rendőrkommisszáriusnál, hogy műtermében hamis pénzt gyárt. Nyomban előállították és börtönbe csukták. Alconiere váltig hangoztatta ártatlanságát s megtörtén hivatkozott öreg korára s rettentő helyzetére, amelyet eddig is megadással tűrt. Nem használt semmit. Műtermében egy rézlemez találtak, amelyre egy tizkrajcáros pénzdarab rajza volt bekarcolva. Ez volt minden bizonyíték ellene! Hiába hangoztatta, hogy semmi egyéb célja nem volt ezzel a kísérlettel, mint hogy a rézbe való karcolást akarta kipróbálni! Hisz semmiféle technikai felkészültsége, s egyéb eszköze nem volt, amivel e neki tulajdonított bűnös szándékot meg akarta volna valósítani. Végre ügye teljesen tisztázódott s Alconiere felemelt fejvel hagyhatta el rövid ideig tartó rabsága színhelyét...

*

Alconiere-nek a budapesti Szépművészeti Múzeumban két pompás arcképe van a magyar osztályon: az egyik *Danhauser* arcképe, a másik szintén férfi-arckép. Egy nagyon szép arcképét a Magyar Művészet (1927) is közölte reprodukcióban. Ezt Mayr Mihályról festette s jelenleg Kismartonban van Fajt Marianne úrnő tulajdonában. A kismartoni Wolf-múzeumban is van egy képe. A bemutatott női arckép Sopronban van, Bielitz Adolfné tulajdonában, akinek ezen kívül még két Alconiere-arcképe van. Egy gyermekarcképe szerepelt a soproni retrospektív kiállításon is (1827).

Alconiere, mint mondtuk, az arckép-festésnek volt hivatott mestere. Ezek az arcképek magukon viselik a Biedermayer-kor festésének minden jellegzetességét: a korszerűség polgári kecsességét, finom közvetlenségét, a tökéletes hasonlóságra való törekvés pedantériáját, a részletek gondos együttességét, a síma festés-modor tetszetősségét, a drapéria, a ruha erős kihangsúlyozását, az arc elmeditáló harmonikus kifejezését.

Am mindezen felül Alconiere arcképein a lélekábrázolásnak egy olyan jelenségét is élvezzük, amely e kor festőinél nagyon ritka valami. Ez a különös művész modelljeiben már nem csupán a Biedermayer embertípust látta, hanem az érző, gondolkozó, szenvedő embert is észrevette. Saját tragikus embersorsának mélységes érzés-forrásából merítette bizonyára művészi ihletét.

* A korán elhunyt műkritikus röviddel halála előtt adta át a *Múlt és Jövő*-nek ezt az érdekes portrét Alconiere-ről, akinek munkáit már nem bírta összegyűjteni.

FLEISCHER LIPÓT: MODERN VILÁGI ZSIDÓ ISKOLÁK

A modern, világi zsidó iskolák létesítésével egyidejűleg, az asszimilációnak hódoló zsidóság, modern hittankönyveket is produkált. Ezeknek főjellemvonásuk az volt, hogy a tulajdonképpeni hittannal, vagyis a zsidó vallástörvényekkel nem sokat törődtek, hanem ezek helyett inkább a *zsidók történetére* fektették a fősúlyt. Elvtelenség lett volna ugyanis a zsidó vallástörvényeknek tanítása abban a korban, amelyben az a felfogás uralkodott, hogy a vallástörvények megtartása nem való a haladó zsidóságnak.

Az ú. n. zsidó Hit- és Erkölcstan-ok főrészét tehát a zsidók, dióhéjban összefoglalt története képezte és csupán „Függelék” gyanánt emlékezett meg a könyvecske, nagyon is röviden, a szombatról, a főünnepekről és egyes benedikciókról és ezzel a tulajdonképpeni zsidó Hit- és Erkölcstan 10—15 oldala be is fejeződött.

Az utóbbi években azonban Beszarábiában és Polóniában oly héber tanítási nyelvű gimnáziumok is keletkeztek, amelyek belátták, hogy az addig használt Hit- és Erkölcstan-ok sem a zsidó hitre, sem a zsidó erkölcsre nem tanítanak. Az is világossá vált lassan, hogy más a zsidók története — amit szintén kell tanítani, *de nem a hittan helyett* — és más a *hittan*. Belátták, hogy a zsidó hittannak valóban adnia kell az összes vallástörvényeket, amelyek a zsidó ember gyakorlati életét szabályozzák és ezenfelül meg kell adnia ezen vallástörvények szellemét, filozófiáját, amelyek a zsidó ember életfelfogását kell hogy determinálják.

A romániai „Magen Dávid” nevű gimnázium tudós és jótollú tanára: J. Apfelbaum (Str. Vacarescu 2.) vállalkozott a nagy ujításra. Megírta és kiadatta az első, módszeresen, héber iskolák számára feldolgozott, igazi hittankönyvét, „*Peniné Haddat*” (*A vallás gyöngyei*) címen, amely cím valóban megfelel a mű tartalmának.

A pompás kiállítású mű 272 oldalra terjed. Hébersége modern, fölötte könnyű; stílusa szabatos, világos és gördülékeny. A szöveg teljesen pontozva van s így, aki csak valamit tud héberül: megérti. Tárgyalási módja kedves. Mint gyakorolt pedagógus vigyáz, hogy *szellemet* vigyen az anyagba és hogy könyve ne váljék vallástörvények paragrafusainak száraz halmazává.

Az az ifjúság, amely ebből a könyvből fogja a zsidó vallástant tanulni, tudni fogja, hogy a zsidó vallás a gyakorlati élet berendezésében mit követel hiveitől, de egyúttal meg is fogja ismerni azt a nemes és fenséges szellemet, amely az ezen előírások szerint élő egyén cselekedeteit kell, hogy irányítsa.

Jehudi Menuchim huga vőlegényével

HILL GILAND: HÉBER A SVÁJCBAN

Az első svájci ujságok nyomait kutatva, jutottam el a berni Gutenberg-múzeumba, amely a svájci országos könyvtárban talált elhelyezést. A múzeum vezetője, Karl I. Lüthi egészen ritka lelkesedéssel szolgált felvilágosítással.

Csakhamar kiderült, hogy a Gutenberg-múzeum vezetője pályáját mint szedő kezdte. Lassanként az is nyilvánvalóvá válik, hogy az állam a múzeum számára csupán csak a négy pompás terem falait bocsátotta rendelkezésre, viszont a tartalom a néhai szedő tulajdona volt addig, amíg mindent odaajándékozott „az ő múzeumának”. És nem bizonyult szűkkezűnek az ajándékozásban. Így az országos könyvtárról sem feledkezett meg. Ennek adta Biblia-gyűjteményét, amelyben nem egy ritka, sőt egyetlen darab foglaltatik. Ez a gyűjtemény a könyvtár egyik kis termét teljesen betölti.

Beszélgetés közben megtudtam, hogy Lüthi úr nemcsak spanyolul, franciul, aethiopul, angolul, sanszkritul beszél vagy olvas, hanem hogy a héber nyelvet is ismeri és igaz szeretettel szereti. Egyik bizonyítéka ennek, hogy nem is szívesen nevezi hébernek, azt szeretné, ha a „Leschon Hakodesch” a szent nyelv nevet viselné.

Azt szeretné, hogy mindenki tudja meg, hogy jutott a héber iránti előszeretetéhez. Így mi is közreadjuk erre vonatkozó emlékeit:

„Anyám, — még leánykorában — évekig házvezetőnő volt Rudolf Blasernél, a berni főiskola matematikai magán-

tanáránál. Blaser nagy barátja volt a régi nyelveknek és esténként úgy olvasta a héber Bibliát, akár az ujságot.” Így mesélte ezt nekem anyám, aki néhány héber szót meg is tartott emlékezetében. Blaser úr egész életében szüleim barátja maradt és nekem keresztapám lett. Mint ilyen, megígérte anyámnak, hogy majd én fogom örökölni héber és egyéb könyveit. Sajnos, aztán elköltöztünk és Blaser halálának híre csak későn ért el szüleimhez és így a végrendelet hatályát veszítette. *De a héber iránti szeretet már akkor született meg bennem, mikor még egyetlen héber betűt sem láttam.* Vajjon fogok-e valaha héber alfabetát, vagy egy egész héber könyvet látni? Gyermekkoromban gyakran kérdeztem ezt. Később elérkezett az idő — talán kissé későn — és jött az alfabet, jött az első héber könyv és aztán még sok következő! A héber abc-t én magam szedhettem mint szedőinas és Stämpfl-féle könyvnyomdában Bernben, alig egy évtizeddel tudós keresztapám halála után. Micsoda boldogság volt! Persze egészen annyira, mint a 15. századbeli Profiát Durán, nem jutottam a héber tiszteletében. Ő ugyanis kijelentette, hogy a kvadrátbetűk hatékony mnemonikus erőt képviselnek.

25 évvel azután, hogy a szedőinas Lüthi a nagy boldogságot, hogy héber betűkkel dolgozhat, — megérte, a múzeumigazgató Lüthi művet ad át a nyilvánosságnak, amely, mint minden, amihez ez a pionir hozzányul, egyedülvaló. A könyvecske címe: „Héber a Svájcban”.

22 oldalon körülbelül 400 olyan mű címét kapjuk, amelyek Baselben, Zürichben, Genfben, Lausanneban és Neuchatelben teljesen, vagy részben héberül jelentek meg.

A könyvecske első részében I. Kaplan újhéber írása mellett való meleg állásfoglaláson kívül Lüthi érdemének történeti méltatását, bibliographiájának eredményeit találjuk.

Ezek szerint az első héber nyomatok közé tartoznak a Svájcban egy zsoltár kiadás 1516-ból, Capitos héber grammatikája, mindkettő Frobennél, Baselben nyomva. A „Sepher Tehillim” (1516) a lübingiai Conrad Pellican előszavával van ellátva, akitől „Deutschlands erstes Lehr-, Lese- und Wörterbuch der hebräischen Sprache” származik.

Tehát minden valószínűség szerint Frobennél jelent meg az első Svájcban nyomtatott héber könyv, ugyancsak Sébastian Münster héber könyveinek nagy része.

A pionir Froben Baselben 200 éven keresztül szakadatlanul új nyomdák sora követte. Basel mellett Zürich és Genf is középpontjaivá válnak a héber nyomdászatnak. Zürichben Froschauerék voltak ezen a téren a legismertebbek.

Egyébként a 18. és 19. században, sajnos, majdnem teljesen megszűnt a héber nyomás a Svájcban. „Úgy látszik — így vigasztalja magát a nagy szeretettől vezérelt írás szerzője, — hogy a legújabb korban Basel mellett Zürich is mindinkább tekintetbe fog jönni nagyobb terjedelmű héber művek számára, a francia Svájcban pedig Lausanne és Genf.”

És a szerző szemrehányással végzi, de biztató céllal: „Nagyon sajnáljuk, hogy előbbi századokhoz viszonyítva ez az ága a nyomdászatnak háttérbe szorul. De a zsidó népnek és szent nyelvének újjáébredésével ajánlatos volna — főképp a tudomány számára dolgozó nyomdák részéről — közreműködni, egy tiszteletreméltó, tudományos nyomdászat renaissancán a hébernek ápolása által, amely a jövőben kétségkívül nagyobb jelentőségre fog szert tenni.”

Baromfi-regisztrálás a Gyermekfaluban

EMIGRÁCIÓ

A francia kormány elhatározta, hogy tevékeny részt vesz a menekültügy megoldásában és minden idevágó kérdésben lehetőleg egységes terv alapján fog intézkedni. Ez annál fontosabb, mert Franciaországban nagyszámú bizottságok működnek, amelyeknek hatásköre eddig nem volt pontosan megállapítva. Ezért amerikai mintára félhivatalos menekültügyi bizottságot alapítottak Bonnet külügyminiszter elnöksége alatt. A bizottság legaktívabb tagja Béranger szenátor. A menekült gyermekek számára ugyancsak központi hivatalt szerveztek, amely ma egyedül illetékes az idevonatkozó kérdésekben. Címe: Bureau Central d'accueil aux enfants, 45, rue de le Bruyère, Paris 9.

*

A távol Keleten a Kadoorie irodákban, Honkongban most tartották az első zsidó konferenciát. A manillai, honkongi, shanghai zsidó hitközségek képviselői vettek részt benne. Elsősorban az emigránsok ügyével foglalkoztak. Hangsúlyozták, hogy rövidesen nagyobb emigráns tömegekkel kell számolni és miután nem áll megfelelő saját tőke rendelkezésükre, elhatározták, hogy Amerikából igyekeznek megszerezni a szükséges anyagi segítséget.

*

A Times szerint Shanghai-be újabb 562 zsidó menekült érkezett Európából. Ezzel az utóbbi hetekben bevándoroltak száma 1100-ra emelkedett. További 1000 embert a legközelebbi napokra várnak. A kínai—japán háborúskodás következtében teljesen lehetetlen, hogy nagyszámú emigránst befogadjanak. A városi tanács ezért nyomatkosan hangsúlyozza, akadályozzák meg, hogy további menekülők induljanak Shanghai-ba.

*

Argentiniában a zsidók között a városból a faluba irányuló mozgalom észlelhető. Nemcsak az új bevándorlók alapítanak mezőgazdasági kolóniákat, hanem azok is, akik már egy-két éve élnek Buenos Airesben azon igyekeznek, hogy valahol a vidéken tudjanak letelepedni. Egyik Mosesville melletti kolóniáról a következő értesítést kapjuk: Ez a kolonizáció 7—8 hónappal ezelőtt kezdődött. Ma körülbelül 50 német család van itt megtelepedve és a közeljövőben még 50 családra számítanak. Mosesville már is kedvezően érzi a közeli kolóniák hatását kereskedelmének és iparának fellendülésében.

*

Nemrég egy zsidó családnak útlevelekre volt szüksége, hogy Németországból kivándorolhasson. A férfi és az asszony német passzust kapott, míg az 5-hónapos csecsemő Nansen-passzust, a következő jelzéssel: Alakja: kicsiny. Arca: ovális. Szeme: kék. Haja: szőke. Aztán a szép kis csecsemő képe következett. Eddig minden megfelelt a szabályoknak. De az útlevéltulajdonos aláírásának szánt helyen ez állt: írni nem tud.

*

A román kormány cáfolja azt a hírt, hogy 3 év alatt 150.000 zsidót akar kitelepíteni. Egyelőre csak évi 4000 család kivándorlásáról van szó, ami körülbelül 15.000 léleknek felel meg.

*

Azok a külföldiek, akik Holland-Indiában munkát akarnak vállalni, csak úgy jöhetnek át a határon, ha hirtokában vannak egy munkaadó által kiadott munkaengedélynek.

*

Hazatérés a narancsból

A holland-indiai bevándorlási szabályok megszigorítása Singaporeban is érezteti hatását, amennyiben az itteni bevándorlási hivatal fokozottabb szigorúsággal dönt az átutazók, valamint a British-Malayaban átmeneti tartózkodási engedélyt kérők ügyében.

*

Az Írország-i Cork városban zsidó emigránsokat segélyező bizottság alakult. A bizottság már több indítványt tett a kormánynak a német zsidó emigránsok ügyében; így többek között, hogy csak átmeneti tartózkodási engedélyt kapjanak és semmiféle fizetett munkát ne vállalhassanak. Ellátásukról a zsidó hitközségek gondoskodnának.

*

Guatemala közli, hogy jelenlegi törvényei nem engedik meg idegenek bevándorlását.

*

Uruguay utasította konzulátusait, hogy zsidóknak, akik politikai vagy faji okokból vándoroltak ki, ne adjanak vízumot.

*

Vilhelmina királynő egy értékes képet bocsátott a német zsidó gyermekek javára való kisorsolás rendelkezésére.

*

Einstein előadásainak és cikkeinek minden jövedelmét a menekültügy rendelkezésére bocsátja.

*

A híres spanyol táncosnő, Marina Jurlova amerikai turnéra indul az európai emigránsok javára.

A baseli emigránsok, akik a hatóságok vendégszeretete folytán ott előkészíthetik további vándorlásukat, művésziessen kiállított felirathban fejezték ki köszönetüket a kormánynak. Dr. F. Ebi kormányelnök a hozzáintézett beszédre adott válaszában annak a reményének adott ki-fejezést, hogy nincs messze az idő, mikor a menekülők ismét teljes emberi jogaik birtokában lesznek.

*

Zürichben a „Perez“ irodalmi egyesület január 15-én előadta Jakob Gordon: „Isten, ember, ördög“ című művét. Az előadás tiszta jövedelmét a menekültpénztár kapta.

*

Az Olaszországban élő 10.000 külföldi zsidót képviselő bizottság memorandumot intézett Chamberlainhez. Ebben arra kéri, hasson oda Mussolininál, adjon haladékot számukra az ország elhagyására. Március 12-ig, amint az erre vonatkozó rendelet súlyos pénzbüntetés és kiutasítás terhe alatt előírja, a legtöbben nem találnak országot, mely vízumot adna nekik.

*

Az U. S. A. Colonial-Office-je megerősíti a hírt, hogy amerikai zsidó szervezetek bizottságot küldenek ki Brit-Guyana viszonyainak tanulmányozására. Brit-Guyana helyi kormánya, valamint mezőgazdasági szakemberek támogatni fogják a bizottságot munkájában.

*

A kanadai munkakongresszus azzal a kéréssel fordult a kormányhoz, hogy „a müncheni megegyezés által terem-

tett erkölcsi kötelezettség teljesítésében“ nyissa meg Kanada kapuit a zsidó emigránsok előtt.

*

Norvégia 1939 január 22-től újra bevezette a vízum-kényszert német és cseh-szlovák állampolgárok számára. Ezt a példát Svédország is követte.

*

A Lord Baldwin-alap, amelynek eredménye napról napra nő, úgy hogy most már az egymillió font elérését tűzte ki céljául, nagy épületet bérelt Londonban. Az épületnek 200 szobája van. A Baldwin-alap irodáin kívül más menekültügyi bizottságok is ideköltöznek.

*

A bukaresti zsidó kivándorlást és települést vezető bizottság tervet dolgozott ki évenként 10.000 román zsidónak Palesztinába való telepítésére. Ezt a tervet át-nyújtják a kormánynak, abban a reményben, hogy ígéretéhez híven készpénzt és transzferkedvezményeket fog adni. A még ezenfelül szükséges összeget a hitközségi tagok különadóiból a zsidóság fogja összehozni.

*

Az Ita jelentése szerint Sir Neill Malcolm és Lord Duncanon a Népszövetség menekültügyi bizottságából, valamint Georg Rublee és Robert Pell a permanens nemzetközi irodából tanácskozásokat folytattak a két hivatal közös munkájára vonatkozólag. Valóban szoros együttműködés csak akkor alakulhat ki, ha Rublee tárgyalásai a német kormánnyal a kivándorlás szabályozásáról, különösen bizonyos tőke kivitele engedélyezése által befejezést nyernek.

Lakos András: Valahol várnak

*Valahol várnak napfényes utak,
Locsi patakok, kristályos kutak.*

*Valahol várnak bibliás napok,
Bókos pálmafák s szent akaratok.*

*Valahol várnak zengő csillagok,
Almáiban feléjük suhanok.*

*Valahol ötezer éve várnak
Partjai egy nagy feltámadásnak.*

*Halljátok-e a sajátos morajt?
Édes-enyhű hívás, szinte álmohalk...*

*Keleten szépségét bontja az élet,
Nyugaton sötét, tébolyító végzet,*

*Forró, vérgőzös tévutak —
S én tovább alszom gólusz-álmomat?*

*Sötét napokat fektetek az éjbe,
Fehér vágyakat sóhajtok az égre.*

*Nyugaton örült, vad háborús célok,
Friss embervérre köszörült acélok.*

*Ó jaj: az óra tizenkettőt mutat
S én tovább alszom gólusz-álmomat?*

Munka után

TOLLHEGYRŐL

„A KARMEI BARÁTAI“

címmel új társaság alakult Palesztinában. Célja feltárni a Karmel-hegy természeti szépségeit, gondoskodni növény- és madárvilágának védelméről és fejlesztéséről és befásítani azokat a részeket, melyeket az utóbbi évszázadokban megkopasztottak. A Karmel-hegy, kellő ápolás mellett gyönyörű üdülőhellyé változik majd és visszanyeri régi szépségét, melyről a Bibliában olvasunk. A „Karmel barátai“ társaságot csupa olyan ember alakítja, akinek „más gondjai“ is vannak. Legtöbbször például az is a gondja, miképpen hozhatná ki Palesztinába bizonyos európai országokban rekedt hozzátartozóit. De valamennyien olyan emberek, akik messzibbre néznek a mánál és tudják, hogy a palesztinai pozíciók erősítése közvetve szolgálja a más és a holnapot egyaránt, azok számára, akik már ott vannak és azok számára is, akik csak oda „késülnek“ vagy akár csak „kényszerülnek“.

HARMINC ÚJ TELEP

alakult az utóbbi hónapokban Palesztinában a Keren Kajemeth földjén, a Keren Hajeszod segítségével. Harminc új telep minden zavarás és zavargás ellenére. Az építőmunka tovább folyik az egész vonalon. De nincs arányban a zsidó nép tragédiájával. Ezt látja és mondja ma mindenki mindenütt. De miért nem látta ezt mindenki mindenütt — tegnap? Amikor volt bőségesen téglá és cement csak akarat kellett volna, hogy a mese valóság legyen...

A LEGFELSŐBB BIRÓSÁG TAGJA

lett Felix Frankfurter, a híres jogtudós — Amerikában. A legmagasabb bírói méltóságba jutott jogász Wienben született és jó csillaga kivitte onnan még fiatal korában az Egyesült Államok főiskoláira. Mikor a világháború kitört, az exkluzívnek ismert *Harvard-Egyetem* tanára lett és egymásután adta ki alapvető jogtudományi műveit, melyek az amerikai közigazgatásra döntő jelentőséggel bírnak. Ki sem tért, meg sem tagadta zsidóságát. Sőt tulzó asszimilációval sem döngette mellét. Ellenkezőleg. Szorgalmasan és lelkesen részt vett a *cionista* életben, melyben vezető szerepet játszott. Az 1919-es évben mint az amerikai zsidó delegáció tagja vett részt a héketárgyaláson, képviselve a cionista álláspontot Palesztinára vonatkozólag. Később tárgyalta Feisalt, iraki királlyal, az arab—zsidó ügyről. Ő kapta Feisaltól a híres levelet, melyről annyi szóbeszéd esett és amely igazolta, hogy az arab fejedelem is beleegyezett a Balfour-deklarációba. Roosewelt elnöknek szűkebb tanácsához tartozik Frankfurter professzor. És nem ártott neki sem jó zsidó volta, sem jó cionista volta.

„SENKI-ORSZÁGA“

Új fogalom. A „huszadik század“ nagyobb dicsőségére. Senki-országa. Németül még szebben hangzik: „*Niemandland*“. Senki sem felelős érte. Akárcsak a villám vagy a földrengés okozta kárért. Itt „táborozhatnak“ aggok és csecsemők Isten szabad ege alatt, hidegben és fagyban és kívánhatják maguknak: Bár váltaná meg szenvedéseiktől villám vagy földrengés!

PÁRIZS GRÓFJA.

A „Comte de Paris“, aki a Bourbonok trónjának pretendense cikket írt a *Courrier Royalba* és állást foglal a francia „royalisták“ antiszemitizmusa ellen. Kifejti, hogy a francia zsidók mindig jó hazafiak voltak, bűn és örület volna tehát itt antiszemita mozgalmat szítani. 4 zsidók

jogainak korlátozása Franciaország erejének csökkentését jelentené. Franciaország szellemi klimája, átítatva kereszténységgel, értelemmel és emberséggel, kizárja azt, hogy itt a fajiság tusájának színhelye keletkezzék.

KITÜNTETETT ANGOL ZSIDÓK

egész soráról ad hirt a sajtó. Lovagi méltóságot adományozott a király különböző zsidó kiválóságoknak, akik még csak a nevüket sem változtatták meg: Mayer, Cohen, Waldmann stb. És egyetlen londoni sajtóorgánus sem vetette a szemükre, hogy nem jó angolok ők.

A GERMÁN SPINOZA.

A „Völkischer Beobachter“ egyik legutóbbi számában Franz Koch professzor méltatja Erwin Guido Kolbenheyer „*Amor Dei*“ című Spinoza-regényét, amelyet még a Harmadik Birodalom korszaka előtt írt. Koch szerint, ez a regény mestermű: „*Denn in diesem Spinoza-Roman geht es ja um jenen durch und durch germanisch verstandenen und eingedeutschten Spinoza, wie ihn auch Goethe und Herder erlebt und gesehen haben, um jenen Aufbruch einer organisch-dynamischen Lebensschau, die ihre Wurzeln in der deutschen Mystik hat.*“

JASHA JUSHNY

JAKOB DAVIDOVITS ELBLING

Kertschben, egy kis orosz faluban, az azovi-tenger partján született. Kétéves korában elveszti szüleit, a zsidó hitközség veszi gondjaiba, chederbe jár, héber betűvetést tanul, de közben már részt vesz a gyermekelőadásokon, már ébredez benne a rajongás a színház iránt és minden iránt, ami a színházzal összefügg. Később, mikor egy nagy gabonacég tanulója lesz, már kettős életet él. Nappal a zsákokat cipeli, méri a gabonát ördögös ügyességgel, dalolva, tréfálkozva inkasszál a legnehezebb fizetőknél, — este a klasszikusokat tanulmányozza és ha csak teheti, ott ül a színházban, égő szemekkel lesve a függöny felgördülését.

Miután elvégezte a kereskedelmi iskolát, elhatározza, hogy teljesen a színészetnek szenteli magát. Minden orosz színész álma, az orosz színházi élet centruma Moszkva volt. Jakob Davidovits Elbling is oda készül. De Moszkvába jutni nehéz, kétszeresen nehéz zsidó számára. A fiatal ember próbálkozik, habozik — végre rászánja magát arra a lépésre, amely segít: kikeresztelkedik. Formalitásnak érzi, továbbra is a zsidó templomba jár az ünnepnapokon, böjttől jom-kipurkor. A világ számára Jakob Elblingből Jasha Jushny lett. Nem telik bele sok idő, ismeri egész Európa. A Kék madár, Jushny kék madara egyik metropolistól a másikba repül és mindenütt örömmel fogadják. Jushny előbb Berlinben telepszik meg, innen Bécsbe, majd Prágába költözik. Utolsó évében Palesztinába akart menni, így mintegy szimbolizálva a ma zsidóságának útját. A halál nem engedte, hogy utolsó tervét valóra váltsa. Mikor haláloságyán feküdt, jött a meghívás Amerikából. Ez is későn jött és így úgy érezzük, bármily sikeres volt Jushny művészi pályafutása, mégis derékbetört. A Kék madár lehullott, mielőtt célt ért volna.

ZSIDÓ HUMOR

EGYIK KÉZZEL NEVETNI...

A Zsidó Világkongresszus párizsi ülésén mondotta az egyik lengyelországi delegátus a szónoklat hevében:

— *Nem lehet mindig az egyik kézzel sírni és a másik kézzel nevetni!*

ÚJ „NUMERUS CLAUSUS“

Ugyancsak a Zsidó Világkongresszuson történt, hogy valaki *Rhodesia* iránt érdeklődött mint bevándorlási terület iránt, mire az egyik delegátus röviden így felelt:

— Ott új numerus clausus lesz: 80 százalék orosz-lánok, 20 százalék zsidók.

A CSÖKKENŐ IGÉNYEK

Egy delegátus meséli: Ki nem ismeri a szomorú anekdotát? Valakit mint kitűnő partit ajánlanak. Van állása, vagyona? — kérdik tőle. — Az nincs, de van útlevele és állandó vízuma Belgiumba. Ma csökkentek az igények és így változott meg az anekdota pointje: Vagyona nincs, ha volna, sem vihetné magával, tartózkodási engedélye sincs, de van — *átutazó vízuma* Belgiumba.

MÉGIS VAN LÁBA.

A Talmud egyik érdekes mondása, hogy *seker én lo raglajim*”, vagyis hogy „a hazugságnak nincsen lába.“ Erre a bölcs mondásra rácáfol most a neolog zsidóságunk egyetlen számbavehető mai mozgalma: a kikeresztelkedés. Kiderül, hogy a neolog hazugságnak mégis van lába. Legalább is erről tanuskodik a mai tömeges állva-keresztelés.

BISMARCK-ANEKDOTA.

Az 1879 február 28-iki parlamenti tagok tiszteletére rendezett estélyen Bismarck a következő megjegyzést tette: Valóban azelőtt nemigen foglalkoztam közgazdasági kérdésekkel, de azért volt módom egyet-mást megtudni így is. Eszembe jut egy eset. Rothschildhoz beállított egy üzletbarátja és megkérdezte: „Mi a véleménye a svéd vasról?“ Rothschild csodálkozva fordult egyik segédjéhez ezzel a kérdéssel: „*Mondja, Meyer, mi az én véleményem a svéd vasról?*“

A nagy zongoraművész,
Moritz Rosenthal ifjúkori képe

Midőn 1871-ben Bismarck Jules Favre francia miniszterelnökkel a hadisarcról tárgyalt, Gerson von Bleichröder bankár is jelen volt mint szakértő. Favre kétségbe volt esve az ötmilliárd frankos követelésen és hogy megvilágítsa az összeg hihetetlen nagyságát, megjegyezte, hogyha Krisztus születésétől a jelen óráig folyton számlálnának, akkor sem jutottak volna még eddig a számig. „Ó — viszonzta Bismarck“ — efelől legyen nyugodt. Azért hoztam magammal ezt az urat — Bleichröderre mutatott —, ő a világ teremtésétől fogva számlál.“ (Mellékesen: akkor még nem kérdezték a bankártól, hogy árja-e? Még Németországban sem!)

*

Bismarck írja: „Angliában és Amerikában a vasárnap megszentelése egészen rémes zsarnokság. Emlékszem, mikor Angliában először szálltam Hillban partra, az utcán fütyörészni kezdtem. Egy angol, kivel a hajón ismerkedtem meg, megkért, hogy ne fütyüljek. Kérdeztem: miért ne? Talán tilos? — „Nem — felelte amaz —, *„de sabbath van.“* Ez annyira felbosszantott, hogy azonnal jegyet váltottam egy másik hajóra, mely Edinburgba indult, mert nem tűrhettem, hogy ne fütyüljek, ha nekem úgy tetszik.“

KACHA AZ TÚLZÁS!

A palesztinai zsidó sztereotip válasza a kérdésre, hogy van? „Kacha“. — „Ügy-ügy.“ Az új viszonyokból termett a humoros megjegyzés, hogy: „*Kacha ist übertrieben.*“

VALLÁSELMÉLYÍTÉS — VALLÁSEMELYÍTÉS

Ezt a szójátékot alkalmazta egy kiváló rabbi a már oly gyakran használt jelszóra, amely mögött legtöbbször semmi tartalom nincs.

WELTMANN LEOPOLD

Weltmann Leopold e napokban ünnepelte legszükebb családi körben 70-éves születésnapját. A jubiláns, aki Novisadon általános szeretetnek és megbecsülésnek örvend, jelentős részt vett a háború utáni zsidó közéletben. Tagja volt annak a kis csoportnak, amely életre hívta az első novisadi cionista szervezetet és amely magára vállalta húsz évvel ezelőtt a vajdasági cionista mozgalom megszervezését. Ebből az egyesülethől fejlődött ki Jugoszlávia Zagreb és Beograd utáni legjelentősebb cionista helyi szervezete. A háború utáni időkben a cionista propaganda és szervező munka úttörő munka volt, melyből nagy odaadással vette ki részét.

A novisadi zsidó hitközségben több ciklusban viselte a kultuszfeljárói tisztséget, a Chevra Kadisának hosszú évek óta előjárója, éveken át alelnöke is volt. Igen élénken részt vett a novisadi országos aggok és árvák háza alapítási munkájában Hajós Gyula mellett és mind a mai napig különböző tisztségekben vezetőségi tagja maradt az egyesületnek.

Szívből fakadó, őszinte lelkesedéssel támogat minden pozitív irányú zsidó megmozdulást és vallásos származása csak erősíti nagy zsidó nemzeti érzését és Cion iránti oltahatatlan lelkesedését.

KRÓNKA ÉS SZEMLE

DR. PATAI JÓZSEF ÚJABB MEGHÍVÁSA A JERUZSÁLEMI EGYETEMRE. A jeruzsálemi héber Egyetem rektora, dr. Fränkel professzor, levelet intézett dr. Patai Józsefhez, melyben meghívja őt az Egyetem nevében előadások tartására *a magyar irodalomról és kapcsolatairól a Bibliával és a későbbi héber irodalommal*. „Reméljük — írja a rektor —, hogy módjában lesz, mint az előző években is, meghívásunkat elfogadni és mielőbb üdvözölhetjük Egyetemünk falai között.”

A jeruzsálemi Héber Egyetemen a különböző irodalmakról tartanak előadásokat és dr. Patai József, már évekkel ezelőtt, első előadásában a „magyarországi héber költészetéről” tulajdonképpen *a magyar irodalomtörténetnek azt a korszakát ismertette, amelyben keresztény magyar „tudós poéták” héber versekkel igyekeztek a Biblia szent nyelve és poézise iránt érdeklődést kelteni*. Mostani előadás-sorozata a magyar irodalom több korszakára fog kiterjedni és Madách, Tompa, Arany, Ady, Babics költészetének bibliai elemeivel fog zárulni.

A megtisztelő meghívásnak eleget téve, dr. Patai József január végén, párizsi és londoni útja után Palesztinába utazott.

ÜNNEPI VACSORA SZEGEDEN

Január 7-én tartotta a szegedi cionista helyi csoport havi klubvacsoráját, amely ünnepi hangulatával oázist jelentett a hétköznapiok sivár, gondterhelt órái között.

A Hatikvah elhangzása után dr. Lőw Lipót üdvözölte elsőnek lendületes, meleg szavakkal a közlő-távólról jött vendégeket. Utána dr. Frenkel Jenő rabbi megrázó erejű írásmagyarázatával összetartásra buzdította az egész zsidóságot. Gyönyörűen felépített beszédében megemlékezett a zsidóság büszkeségének, a nagy tudósnak és a nagy papnak, Lőw Immanuelnek közeli születésnapjáról, ami alkalmat adott a nagyszámú közönségnek, hogy felállva lelkesen, hosszan ünnepelje szeretett főrabiját. Ezt követően Robicsek György, a szegediek tüneményes hangú tenoristája, két jiddis dalt adott elő nagy sikerrel. Majd Fehér Artur következett, aki műsorát dr. Patai József versével nyitotta meg, amelynek megkezdésébe a közönség spontán beletapsolt — így üdvözölve a nemrég Szegeden járt költőt. Fehér Artur nagy sikere után az átképzésről szóló

bluett keltett nagy érdeklődést, melyet Goitein Ernő, Hoffmann Pál, dr. Holló Pál és Weisz Imre írtak és adtak elő. A közönség lelkes tapsai egyaránt szóltak a szellemes mű szerzőinek, mint kiváló előadóinak.

NÉGY ÉS FÉL MILLIÓ FONTOT invesztáltak Palesztinában a zsidók 1938-ban. Építkezésbe 1.826.125, mezőgazdaságba 940.000, földvásárlásba 606.820, iparba 629.703, kereskedelembe és transzportba 438.237 fontot, összesen 4.540.885 fontot.

HUBERMANN AIN-CHARODBAN. Hubermann ismét Palesztinát járta. És megint felkereste nemcsak a városokat, melyekben nagy szimfonikus zenekara koncertezik, hanem elment Judea és Galilea falvaiba, telepeire is és „ajándék-koncerteket” rendezett a telepeseleknek, sőt külön a gyerekeknek is. Ain-Charodban is „gyermekkoncert” volt hirdetve, de eljöttek az egész Émek-Jezreilből ifjú és öreg, gyalog és lóháton, úgyhogy a hallgatóság sokezerre növekedett. Leírhatatlan volt az extázis, amikor Hubermann Bach, Goldmark, Mendelssohn kompozícióit játszotta. A végén a Kol-Nidrért kérték a hallgatók és Hubermann maga is könnyezett a befejezésénél. Búcsúzásul ezt mondotta Hubermann:

— „Mikor a világot járva, Palesztinára gondoltam, főképpen Ain-Charod után sóvárogtam. S mikor idejöttem és egyesek az út bizonytalanságáról beszéltek nekem, nem akartam óvatosságról hallani és semmikép sem akartam lemondani arról, hogy első látogatásom Ain-Charodnak szóljon. Nem tudom érzelmeimet szavakkal kifejezni. Tele van a szívem. Köszönöm nektek, hogy megértitek és hogy én megértelek benneteket.”

DR. BALLA IGNÁCNÉ

LEÍRÓ, SOKSZOROSÍTÓ ÉS FORDÍTÓ IRODÁJA
VI., NAGYMEZŐ-UTCA 36, I. 1. TELEFON: 121—075.

Művészi
kivitelű

siremlékek

Lőwy-nél Budán

II., Fő-utca 79. Telefon: 35-15-81
Fióküzlet és telep III., Bécsi-ut

A régi zsidó temetővel szemben.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percrenyire

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban, házhoz
szállítva is ■ Lakodalmakat vállal elsőrendű
kivitelben * Elsőrendű lajborok

Budapest, VI., Révay-utca 4/B
Telefon 1-238-43

LOHR MÁRIA „Kronfusz“ v e g y t i s z t i t ó é s k e l m e f e s t ő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85
Telefon: 13-02-37
14-43-02

AZ AMERIKAI ZSIDÓSÁG PALESZTINA-KONFERENCIÁJA párhuzamosan folyt a Zsidó Világkongresszus párisi ülésével. Beszámoltak a palesztinai telepítés eredményeiről, melyek a terror ellenére is tovább gyarapodtak. Róbert Bernstein Filadelfiából hatalmas beszédben mutatott reá, hogy a világnak tisztában kell lennie azzal, hogy *lehetetlen hatmillió zsidót Európából evakuálni*. Rev. Silver adatokkal bizonyította, hogy Palesztina befogadhatja az Európából kiszoruló zsidók többségét, reá kell tehát hírní Angliát, hogy teljesítse a mandátumban vállalt kötelezettségét és nyissa meg Palesztina kapuit a menekült zsidók előtt. A diplomácia ne fáradjon új sivatagterületek keresésével a zsidóság számára, hanem törekedjék meggyőzni Angliát, hogy erkölcsi kötelessége elősegíteni, hogy a zsidók felépíthessék Palesztinát, őseik országát.

A KÉRDEZŐK.

És jönnek hosszú sorban, Palesztina iránt érdeklődni, a kiutazás lehetőségeit megtudakolni jönnek okos és együgyű jó és gonosz kérdésekkel, mint ama négy a peszachi lakománál. „Beszélj nekem a mi országunkról, amelyet Isten adott nekünk, hogy megismerjem parancsait és követelményeit“... Beszélj nekem a ti Palesztinátokról, mert ha nem sikerül kijutnom az USÁ-ba, mégis csak oda-mennék... Hogy is van ott, Palesztinában...? Igaz, hogy mindenki megél, aki dolgozik? Van munka mindenki számára? Olyan is van, aki kérdezni sem tud, csak a hajó indulását tudakolja. Ártatlan együgyűségben áll a dolgokkal, a tényekkel, a nagy, nagy nehézségekkel szemben. És kérdések és kérdések özönlenek felém végeláthatatlan sorban. És testvéreim ők mind, a jó, a gonosz, az okos és az együgyű és nincs harag a szívemben, egyikük iránt sem. és egyszer, egyetlen egyszer sem kérdelem: mit tett ön eddig Palesztináért? Elmondom naponta tízszer, hússzor, harmincszor ugyanazt, már lehajtom a fejemet, nem nézek az elkomoruló szemekbe és nem gondolok Erec Izraelre, nem idézem a narancsvirág bódító illatát, a héber szavak muzsikáját... Csak útlevel, kiterjesztés, vízum — útlevel, kiterjesztés, vízum. A szavak, mint szürke kavicsok, peregnének. És a szürkeség előnti a lelkemet, már, már megfojtja a meleg forrást, ott belül. Oly nehéz felelni a kérdésekre, mintha nem tudnám kívülről a feleletet. Mintha újra és újra rá kellene eszmélni... a vízum, ez a fő nehézség... de előbb persze a kiterjesztés...

NŐI-, FÉRFI, GYERMEK KÖTÖTTÁRUK

Székel Jenő cégnél
Petőfi Sándor-utca 9 és Váci-utca 7

A PESTI CHEVRA KADISA IZR. SZENTEGYLET

február hó 16-án, csütörtökön délután 3/4 5 órakor
a Dohány uccai zsinagógában

Jom-Kippur kotta istentisztelettel kapcsolatosan

alapítási ünnepélyt

tart, melyre tagjait ezuton meghívja.

A Pesti Chevra Kadisa előljárósága

Az íróasztal körül szegény, megzavart emberek, keservük, tanácstalanságuk, kétségbeesésük hullámai már-már elborítanak. Az ajkamon szürke, szürke szavak — gördülő kavicsok és benn a szívemben szürke rezignáció...

ÚJ HALÁSZOK A BIBLIA VIZEIN. Palesztinában hozzáfogtak nagy lendülettel a halászat mesterségének feltámasztásához. A Biblia idejében zsidó mesterség volt ez és az új halászati társaságok ebben a tekintetben is vissza akarnak térni a régi idők megújításához. *Telavivban* a Jarkon-folyó partján új motoros halászhajók épülnek Zelman Cohen kezdeményezésére, aki az egyiptomi El-Aris arab halászfaluban tanulmányozta a kérdést. *Haifában* a „Nocheson“ társaság működik, melynek tengeri halászbárkái „Szenapir“, „Peled“ és hasonló héber neveket viselnek. A Jewish Agency támogatásával „Ógen“ néven alakult egy halászati kooperatíva.

AZ IZRAELITA MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT FELOLVASÓ ÜLÉSE. Január hó 25-én tartotta az IMIT január havi felolvasó ülését, Kóbor Tamás elnöklése mellett. Dr. Beneschofszky Imre „A zsidó vallás és racionalizmus“ című értekezésében nagy tudományos felkészültséggel mutatta ki a kútfők alapján a zsidó vallás misztikus és racionális alapjait. Hars László hangulatos költeményeit olvasta fel, nagy tetszés mellett. Majd Kóbor Noémi egy készülő regényének részletét mutatta be, feszült figyelem közepette. A nagyszámú és előkelő közönség lelkesen ünnepelte az előadókat.

ARI IBN ZAHAV ÚJ KÖNYVE: A kátrányosok kalandjai

Héberből fordította: PATAI GUSZTÁV
Kapható a MULT ÉS JÖVŐ kiadóhivatalában

Ara 1.— pengő

Jól öltözött gyermekek szalonja

„CHEDWA“
GYERMEKRUHA SZALON

V., CSÁKY-U. 3. III. 17. LIFT

JERUZSÁLEMBEN MEGALAKULT A REPÜLŐ-
KLUB. Jeruzsálemi zsidók, a repülés rajongói megalapították a repülő-klubot és gyűjtést indítottak az első repülőgép megvételéhez szükséges összegre.

A PALESZTINAI FŐPARANCSNOK üdvözölte és külön elismerését fejezte ki a zsidó gafiroknak a Szodoma körül viselt hősi harcaikért a terroristák ellen.

„DAVAR lagolah” címmel új hetiszemlét indít a Telavivban megjelenő „Davar” nagy héber napilap. „Davar a szétszórtság számára”, a diaspora zsidóságának készül, hogy összefoglalóan tájékoztassa a palesztinai eseményekről és megtárgyalja a Galuth országainak legfontosabb kérdéseit.

A MEZŐGAZDASÁGI alapismeretekkel bővített kertészeti 5 és 10 hónapos engedélyezett tanfolyamok megnyílnak. Jelentkezés február 5-ig a Mikéfe Magyar Izr. Kézmű és Földművelésügyi Egyesület kertészképző telepén, X., Kereszturi-út 130—134. (Telefon 3-481-78.)

DR. WEISZ MIKSA KULTURTÁRSASÁG február 5-én, vasárnap délután 6 órakor rendezte kultúrdélutánját XIII., Aréna-ut 5. szám alatti kulturtermében, melynek keretében felléptek Timár Magda tanárnő, aki Emőd Tamásról tartott előadást, dr. Faragó Erzsébet szavaló-művésznő, aki Emőd Tamás és Timár Magda verseit szavalta. Rajna Alice, a Terézköruti Szinpad tagja, Sztáray Márton rádióénekes és Abend László gyermekművész énekelt. Bevezetőt mondott Grosz Erzsébet.

HALÁLOZÁSOK

STADLER IZIDOR z. c. l.

Korein Dezsőtől Stadler Izidor halálával kapcsolatban a következő megható sorokat kaptuk:

Negyvenöt évvel ezelőtt, mint egész fiatal ember kerültem Szombathelyre. Itt ismerkedtem meg Stadler Izidorral, aki a világhírű S. R. Hirsch, frankfurti főrabbinak volt tanítványa. Ott nevelkedett és az ottani híres orth. reáliskolát végezte el. Rendkívül alapos tudású, széles látókörű, éles logikájú gondolkodó volt. Ráillett a zsoltár szava: „Szépségesebb vagy az ember fiainál.” Már külső megjelenése is lebilincselően hatott. Szép szál férfi, kinek okos szemeiből kivételesen nagy intelligencia sugárzott. Stadler Izidor a tökéletes héberén kívül gyönyörűen beszélt németül, angolul, franciául és olaszul. Ismerte ezek irodalmát, amellettt vallásos életet élt és nagy jártassága volt a zsidó irodalomban.

Engem a meghboldogulthoz 45 év mélységes, önzetlen és zavartalan barátság köteléke fűzött. 16 évig laktam a szép dunántúli kultúrcentrumban. Az ottani példaadó orth. hitközséghez, amelynek szerencsés voltam elnöki tisztségét viselni, a hittestvéri szeretet soha el nem muló szálai fűznek. Ennek a hitközségnek voltak a Stadler meg alapítói és oszlopos tagjai. A meghboldogulttal elköltözésem óta állandó levelezésben állottam. Remekül megstilizált, okos, tartalmas leveleit kegyelettel őrzöm.

Most, hogy ezt a hűséges ideális barátot elvesztettem és siratom, lelkiszükségét érzem annak, hogy itt emlékezzek meg róla.

Áldás kísérje az igaz emlékét!

של פסח

HUSVÉTI ÁRUT

az ismert kiváló minőségben,
az idén is gyártunk.

A felügyeletet az egri főrabbi,
főtisztelendő

SCHREIBER SIMON

ur gyakorolja.

A husvéti áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigoru felügyelete. E szigoru rituális felügyelet teljes erejű biztosíték arra, hogy az áru és így különösképpen a husvéti áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvéti árut
tehát a legvallásosabb emberek
is a legteljesebb bizalommal
fogyaszthatják.

FRANCK HENRIK FIAI R.-T.

B u d a p e s t 113.
P o s t a f i l ó k 5.

Telefon 2-688-45

Az ország ortodox zsidóságának legszélesebb köreiből osztatlan részvétet keltett özv. Frankl Adolfné halála. Mióta férjét az Ortodox Országos Iroda volt nagynevű elnökét elvesztette, egész életét a rá való emlékezés és a csendes, szemérmesen gyakorolt jótékonyság töltötte ki. Megtestesítője volt a tradíciókhoz ragaszkodó, halkszavú régi zsidó asszonyoknak és így halála nemcsak szűkebb családjá, de az egész ortodoxia számára nagy veszteséget jelent.

Krausz Árpád debeljacai nagykereskedő 57 éves korában, rövid szenvedés után elhunyt. Az izr. hitközség, melynek 25 éven át elnöke volt, nemesszívű patrónusát veszítette el benne. Temetésén, amely óriási tömeg részvételével folyt le, Slang J. beogradi főrabbi mondott gyászbeszédet. Gyászolja özvegye, aki az itteni Izr. Nőegylet elnöknője, leánya dr. Iritz Dezsőné, a Wizo alelnöknője, fia Krausz László, a Keren Hajessod megbízottja, testvére Krausz József bankigazgató és két nővére, akik Magyarországon élnek.

Adriatica Tengerhajózási Rt.

hetenkénti járatai

Triesztből és Genovából
**Egyiptomba,
Palesztinába,
Rhodosba, Görög-
és Törökországba,**
hetenként kétszeri járatok
**Ragusába és a Dal-
mát tengerpartra.**

Felvilágosítás és prospektus kapható:

Adriatica Tengerhajózási Rt.

**Budapest, VII., Thököly-út 2, IV., Váci
ucca 4. és az összes utazási irodákban.**

Dr. Löwy Károly úr, magyar királyi kormányfőtanácsos a XI. izr. községkerület, a székesfehérvári izr. hitközség és izr. szentegyletnek díszelnöke e napokban visszaadta nemes lelkét Teremtőjének. Hirschler Pál dr. főrabbi magasan szárnyaló és mélységes hatást kiváltó gyászbeszédben hű tükörképét adta az elhunyt kiváló emberi jellemének és lelki nagyságának. Miután az ősi zsidó hagyomány szerint körmenettel tisztelték meg a zsidóság e nagy halottját, a város társadalmának apraja-nagyja kíséretében vonult a menet a temető felé, ahol a szentegylet által adományozott díszsír helyen temették el.

TANDIJMENTES NYELVTANFOLYAMOK A KÜLÜGYI TÁRSASÁG VÉDŐSÉGE ALATT. A Barcsay-utcai gimnázium épületében sok év óta fokozódó népszerűséggel tartott angol, német, francia, spanyol, olasz nyelvtanfolyamok új félévére a beírások január hó 30-án kezdődtek a Barcsay-utcai Madách Imre-gimnázium épületében, hár-mely hétköznapon d. u. 5—9-ig, a tanfolyamok titkárságá-nál. A teljes négyhónapos félév február 5-től május 31-ig tart. Az órák délután 5 és 9 között vannak. Tandij nincs. Kezdő, erős kezdő, közép, felső és társalgási tanfolyamok, kitűnő előadói kar vezetésével. Beírási díj a teljes félévre 10 pengő, közalkalmazottaknak 9 pengő. Két nyelvre irat-kozók közalkalmazotti kedvezményben részesülnek.

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragó-moste-
rek ártköraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Szombat és ünnepnap zárva Tel. 1-349-95
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAK!

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF.

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V., Vadász-u. 11.

Hungária Hírlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Bánó Lehel.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A MULT ÉS JÖVŐ SZENTFÖLDI TÁRSASUTAZÁSÁT technikai okokból elhalasztotta. Kérjük azokat, akik eddig jelentkeztek, jöjjenek el szerkesztőségünkbe a továbbiak megheszlése végett.

ANGLIÁBAN, SUSSEXBEN a Németországból érke-zett zsidó ifjak nagy része mezőgazdasági iskolába iratko-zott. A tanfolyam elvégzése után vagy Palesztinába, vagy Ausztráliába fognak kivándorolni.

A WIZO, A PALESZTINÁÉRT DOLGOZÓ NŐK SZÖVETSÉGE úgy Erezben, mint a világ több országában, a súlyos időknek megfelelően, még fokozottabb energiával folytatja munkáját, újabb és újabb területeket hódítva. Újabban az ifjusági alijah keretében fejt ki értékes mun-kásságot, kiépíti Erezben mezőgazdasági iskoláit, varró, kertészeti, ápolónői, főző tanfolyamait. A magyarországi Wizo is nagy eredményekről számolhat be az utolsó esz-tendőben. Előadásai, szemináriumai, teái a zsidó kultúra terjesztésénél és a Palesztina-munkának igazi erősségévé nőttek. Tagjainak száma is lényegesen emelkedett.

HÁZASSÁG.

Goldschmied Stefi (Sopron) és *Klein Imre* (Budapest) január hónapban Budapesten házasságot kötöttek.

CHEDWA néven új gyermekruhaszalon nyílt meg Budapesten. Tulajdonosnője mintegy szimbolumnak választotta e szép héber nevet, mert valóban örömmel, szeretettel öltözteti a gyermekeket, minden darabon, amely keze alól kikerül, a mesterségheli tökéletes tudás mellett az egyéni ízlés és műgond is érvényesül. A Chevda-ruhák valóban örömet jelentenek anyáknak és gyermekeknek. E mellett a szalon mérsékelt árai számolnak a mai helyzettel. Cím: Csáky-utca 8, III. 17. Lift.

SZŐRMESZÜKSÉGLETÉT STERN

SZÜCSSZALONJÁBAN
SZERESSE BE
ESKÜVŐKRE BELÉPŐK KÖLCSÖNZÉSE!
SZOMBATON ZÁRVA
BUDAPEST, DOROTTYA-UTCA 9
TELEFON: 187-151

Rendelések, átalakítások, prémezések
legfinomabb minőségben és kivitelben